

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2010

Anne Juhola

RIKOSPROSESSIN JULKISUUS KÄRÄJÄOIKEUDESSA

– Lainuudistuksen vaikutukset käytännössä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Anne Juhola

RIKOSPROSESSIN JULKISUUS KÄRÄJÄOIKEUDESSA - lainuudistuksen vaikutukset käytännössä

Oikeudenkäynnin julkisuutta koskeva sääntely uudistettiin kokonaan vuonna 2007, kun laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa tuli voimaan. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on perehtyä kyseiseen lakiuudistukseen ja tutkia miten lakiuudistus on vaikuttanut käytännön työtehtäviin kärjäoikeuksissa. Jotta pystytään arvioimaan lakiuudistuksen vaikutuksia, on otettava huomioon lainuudistuksen syyt ja tavoitteet. Työn alussa on käyty läpi julkisuusperiaatteen pääpiirteitä ja sitä, miten ne ilmenevät Suomessa.

Lakiuudistuksen vaikutuksia on tutkittu haastattelemalla Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomareita, jotka käsittelevät jokapäiväisessä työssään rikosasioita. Tuomioistuinnekulman vastakohdaksi työssä on arvioitu myös rikostoimittajien vastauksia Oikeustoimittajat ry:n tutkimuksen pohjalta. Näiden vastausten kautta on kerätty tietoa sekä tiedotusvälineiden että tuomioistuimen mielipiteistä lakiuudistusta kohtaan sekä tutkittu miten uusi laki vaikuttaa heidän käytännön työhönsä.

Uudistuksen tavoitteena oli lisätä oikeudenkäynnin julkisuutta ja avoimuutta. Lisäksi lainsäätäjän tarkoituksena oli selventää voimassa olevaa lainsäädäntöä sekä lisätä median toimintamahdollisuuksia. Oikeustoimittajien käsityksen mukaan lakiuudistus ei ole päässyt sille asetettuihin tavoitteisiin. Toimittajien mielestä oikeudenkäyntien julkisuus ei ole lisääntynyt merkittävästi uudistuksen myötä. Kärjäoikeuden tuomareiden mielestä uudistus on ollut hyödyllinen ja se on osittain helpottanut toimintaa. Vastanneet tuomarit olivatkin sitä mieltä, että oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat kysymykset eivät ole muodostuneet ongelmaksi.

Tiedotusvälineiden edustajat kokevat suurimmaksi ongelmaksi salassapitopäätösten perustelut ja usein kyseenalaistavatkin salassapidon tarpeellisuuden. Mikäli perusteista ei selviä syytä miksi jokin asia pidetään salassa, aiheuttaa se helposti mielikuvaa asian perusteettomasta salaamisesta. Siksi olisikin tärkeää, että tuomioistuimet perustelisivat salassapitopäätöksiään nykyistä enemmän ja avaisivat niiden sisältöä. On myös huomioitava, että vaikka julkisuus on pääsääntö, ei se anna tiedotusvälineille oikeutta saada tietoja kaikista mahdollisista asioista. On erittäin tärkeää, että salassapitosäännöksillä voidaan turvata henkilön oikeutta yksityiselämään.

ASIASANAT:

Oikeudenkäynnin julkisuus, julkisuusperiaate, Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa, käsittelyjulkisuus, asiakirjajulkisuus

Anne Juhola

The publicity of criminal proceeding - the new law in practice

The regulation of trial publicity was revised in the year 2007, when the law of the publicity of trial in general court of justice was entered into force. The main purpose of this thesis is to point out how the law is used in practice and what kind of effects does the reform of legislation have. At the beginning of the work there are some main features of the principle of publicity in trials.

Legislative reform has been studied by interviewing the district court judges who handle criminal cases in their everyday work. A research which reveals the opinions of criminal law journalists about the reform has also been taken into account. Day-to-day effects and usefulness of the new law has been investigated on the ground of these answers.

One of the main goals of the reform was to enhance the publicity of trials. In addition, the legislator intended to clarify the existing legislation and increase the opportunities for media to operate. According to the journalists answers they don't believe that legislative reform worked as it was supposed to. The new law didn't increase the publicity of trials. The district court judges think that the new law is worthwhile and has made the publicity questions easier to solve. In judges mind there's not that kind of problem that the journalist are complaining about at all.

Because there are so different opinions between the judges and the journalist it is fairly sure to say that there is some kind of problem with the publicity of proceeding. The main problem seems to be the lack of statement of the reason why some cases are proceed behind closed doors. This increase the believe of the journalists that there are no reasons why some cases are classified. Therefore it would be very important that the judges would reason their decisions more often. On the other hand, there must be a limit in what kind of information is allowed to provide to the public. Sometimes private matters should just stay private.

KEYWORDS:

publicity of criminal trial, principle of public hearing, publicity of court documents

SISÄLTÖ

LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 JULKISUUS KÄRÄJÄOIKEUKSISSA	10
2.1 Julkisuusperiaate	10
2.2 Yleisö- ja asianosaisjulkisuus	10
2.3 Funktiot	11
2.4 Normipohja	14
2.4.1 Kansainväliset sopimukset	14
2.4.2 Perustusoikeudet	16
2.4.3 Julkisuuslainsäädäntö	18
2.5 Julkisuuden eri lajit	19
2.5.1 Yleistä	19
2.5.2 Diaarijulkisuus	20
2.5.3 Asiakirjajulkisuus	21
2.5.4 Käsittelyjulkisuus	23
2.5.5 Ratkaisujulkisuus	25
3 LAKIUUDISTUS 1.10.2007	27
3.1 Lakiuudistuksen tavoitteet	27
3.2 Konkreettiset muutokset	30
3.2.1 Tiedot oikeudenkäynnistä	30
3.2.2 Tiedot oikeudenkäyntiasiakirjoista	31
3.2.3 Tiedot käsittelystä	33
3.2.4 Tiedot ratkaisusta	34
4 LAINMUUTOKSEN VAIKUTUKSET	36
4.1 Yleiset vaikutukset	36
4.2 Oikeudenkäyntiasiakirjat	38
4.2.1 Salassa pidettävien asiakirjojen väheneminen	38
4.2.2 Harkintavallan lisääminen	39
4.3 Ratkaisiasiakirjat	41
4.3.1 Ratkaisujen julkisuus	41
4.3.2 Julkinen seloste	42
4.4 Suullinen käsittely	45
4.4.1 Harkintavallan lisääminen	45

4.4.2 Osittain suljettu käsittely	46
4.4.3 Käsittelyn taltiointi	48
4.5 Tuomioistuimen ja tiedotusvälineiden välinen suhde	49
5 YHTEENVETO	52
LÄHTEET	56
LIITTEET	57
Liite 1: Haastattelukysymykset	
KUVIOT	
Kuvio 1: Lainmuutoksen vaikutus sovellettavaan lakiin	18
Kuvio 2: Lain käsittelemät eri asiakokonaisuudet	20
Kuvio 3. Lista lain muutoksen tavoitteista	29
Kuvio 4. Toimittajien mielipide lainuudistuksen onnistumisesta	36
Kuvio 5. Toimittajien mielipide julkisten selosteiden laatimisesta	43
Kuvio 6. Toimittajien mielikuva tuomareiden suhtautumisesta toimittajiin	50

LYHENTEET

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
JulKL	Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki) (1999/621)
KO	Käräjäoikeus
KP-sopimus	YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
OikJulKL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta (1984/945)
PL	Suomen perustuslaki (1999/731)
YK	Yhdistyneet kansakunnat
YTJulKL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (2007/370)

1 JOHDANTO

”Kidnappaja-Turuselle yhdeksän vuoden tuomio”. ”Töölön matkatoimiston jutussa jaettiin vankilatuomioita”. ”Pirkanmaan insuliinimurhan tuomio pysyy”. Tuttuja otsikoita tiedotusvälineistä. Jutut ovat saaneet suurta julkisuutta mediassa, joten ne ovat tulleet meille kaikille tutuiksi. Oletko ihmetellyt miten näitä asioita voidaan uutisoida? Eivätkö ne ole yksityisiä asioita, jotka eivät muille kuulu? Entä mitä jos itse joudut osalliseksi oikeudenkäyntiin, voidaanko siitä uutisoida?

Oikeudenkäynnin julkisuus on ajankohtainen aihe. Se koskettaa meitä kaikkia, joskaan sitä ei välttämättä edes huomaa. Jokainen lukemamme uutinen, joka koskee oikeuden päätöstä tai itse käsittelyä, liittyy oikeudenkäynnin julkisuuteen. Tiedotusvälineiden oikeus uutisoida oikeudenkäynneistä on johdettavissa sananvapauksia koskevista säännöksistä. Samalla oikeudenkäynnin julkisuutta on pyritty lisäämään lakimuutosten avulla. Vuonna 2007 voimaantullut laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (YTJulkL) onkin työni perustana. Laki tuli voimaan 1.10.2007, joten se on ehtinyt olla käytössä jo jonkin aikaa. Tämä mahdollistaa sen, että työssäni voin arvioida miten lakiuudistus on vaikuttanut käytännön työhön ja onko lainuudistus ollut hyödyllinen. Työni on rajattu koskemaan rikosprosessin julkisuutta käräjäoikeudessa keskittyen juuri YTJulkL:in ja sen voimaantulon johdosta tapahtuneihin muutoksiin.

Suoritin opintoihini kuuluvan työharjoittelun Turun käräjäoikeudessa (käräjäoikeusuudistuksen myötä Varsinais-Suomen käräjäoikeus 1.1.2010 lukien) vuonna 2008. Syksyllä 2009 sain mahdollisuuden palata töihin käräjäoikeuteen käräjäsihteerin sijaisuuden merkeissä. Työni kautta sain uudenlaista näkökulmaa rikosprosessiin ja sen toteutumiseen käytännössä. Samalla heräsi mielenkiinto oikeudenkäynnin julkisuuteen liittyviä asioita kohtaan ja näin opinnäytetyö sai aiheen. Lain uudistuminen toi aiheeseen ajankohtaisuutta ja tutkintaongelmaksi kehittyi työn edetessä kysymys lain toimimisesta käytän-

nössä. Työn tärkein tavoite onkin selvittää, miten lakiuudistus on onnistunut ja miten se on näkynyt käräjäoikeuden käytännössä.

Rikosprosessilla, eli oikeudenkäynnillä rikosasioissa tarkoitetaan lailla säädettyä menettelyä, jossa ratkaistaan kysymys syytetyn rikosoikeudellisesta vastuusta väitetyn rikoksen johdosta ja määrätään ne toimenpiteet, joihin asian johdosta tulee ryhtyä (Jokela 2005, 48). Rikosprosessi voidaan laajassa mielessä katsoa kattavan koko prosessin rikoksen tutkimisesta aina lopulliseen tuomioon ja joissain tapauksissa jopa täytäntöönpanoon asti. Työssäni prosessi on kuitenkin rajattu koskemaan vain käräjäoikeudessa tapahtuvaa rikosasian käsittelyä. Näin ollen siitä on rajattu pois poliisin suorittama esitutkinta, syyttäjän syyteharkinta, muutoksenhaku sekä täytäntöönpano. Työssäni en myöskään käsittele pakkokeinoasioita, vaikka ne oikeuskirjallisuudessa lue taankin rikosasioiksi. Ne poikkeavat kuitenkin niin paljon rikosprosessin menettelystä ja säädöksistä, että tässä kohtaa ei ole ollut mielekästä liittää pakkokeinoasioita työhöni.

Julkisuusperiaate lähtee siitä, että oikeudenkäynnit ovat julkisia ja näin ollen asiakirjat ovat jokaisen saatavissa. Poikkeukset julkisuudesta tulee olla erikseen laissa säädetty. Nämä poikkeukset löytyvätkin YTJulkL:sta. Opinnäytetyöni yksi lähtökohdista on selvittää, mitä tarkoitetaan oikeudenkäynnin julkisuudella ja miten se ilmenee Suomessa. Toisaalta näkökulma on otettu juuri YTJulkL:n uudistukseen. Sen vuoksi on tarpeellista selvittää työssä miksi uudistusta tarvittiin ja mitkä olivat uudistuksen tavoitteet. Toinen luku työstäni käsittelee julkisuusperiaatetta ja sen toteutumista yleisesti. Kolmannessa luvussa perehdytään enemmän YTJulkL:n voimaantumiseen ja sen aiheuttamiin muutoksiin.

Lainuudistuksen tavoitteiden toteutumista selvitetään neljännessä luvussa. Tutkimusmenetelmänä työssäni käytän teemahaastattelun alalajia, puolistrukturoitua haastattelua. Haastattelua varten on etukäteen laadittu joukko kysymyksiä, joiden pohjalta haastattelua käydään läpi. Puolistrukturoitua haastat-

telussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastaajat voivat vastata kysymyksiin omin sanoin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Haastattelun kysymykset löytyvät liitteestä 1. Työtä varten haastattelin kuutta Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomaria, jotka käsittelevät työkseen rikosasioita ja näin ollen työssään soveltavat YTJulkL:a käytännössä. Vastanneet tuomarit halusivat vastata haastatteluun nimettöminä, joten työssäni ei ole viitattu keneenkään tuomariin nimeltä. Haastatellut tuomarit ovat toimineet virassa jo pidemmän aikaa, joten heillä on kokemusta sekä edellisistä julkisuuslaeista, että nykyisestä YTJulkLaista. Tuomareiden vastaukset lähtevät tuomioistuimen näkökulmasta. Tämän vastapainoksi työssäni käyn läpi myös Oikeustoimittajat ry:n syksyllä 2008 tekemää kyselytutkimusta. Tutkimuksessa on kysytty rikostuomittajilta oikeudenkäynnin julkisuudesta ja sen toteutumisesta tuomioistuimissa heidän näkökulmastaan. Käytännön toteutumisen arvioinnissa apuna oli myös Turun hovioikeuden alioikeuksien tarkastajan tarkastuskertomus, jossa on käyty vuonna 2008 läpi käräjäoikeuksissa toteutettujen keskustelujen pohjalta julkisuuslainsäädännön ongelmia tuomioistuimissa.

Lehdistön oikeus uutisoida oikeudenkäynneistä perustuu perustuslaissa turvattuun oikeuteen sananvapaudesta ja antaa lehdistölle oikeuden puuttua yksityiseltä tuntuviin asioihin. Toisaalta myös henkilön yksityiselämä on suojattu lailla. Tämä turvaa sen, ettei ihan kaikkea kuitenkaan voida julkistaa. Vaikka oikeudenkäynnit ovatkin lähtökohtaisesti julkisia ja niistä saa uutisoida, ei tavallisella ihmisellä ole kovin suurta huolta siitä, että hänen oikeudenkäyntiinsä liittyviä asioita riepoteltaisiin seuraavan päivän lehdessä. Julkiseen uutisoimiseen liittyy aina jonkinlainen uutiskynnys, joka harvemmin ylittyy. Suurin osa tuomioistuimissa käsiteltävissä asioista jää tiedotusvälineiden uutiskynnyksen alle. Vaikka tiedot sinänsä ovatkin julkisia.

2. JULKISUUS KÄRÄJÄOIKEUKSISSA

2.1 Julkisuusperiaate

Oikeudenkäynnin julkisuusperiaate on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin pääperiaatteista. Julkisuusperiaatteella tarkoitetaan lähtökohtaisesti yksilön oikeutta saada tietoja tuomioistuimen toiminnasta. Julkisuusperiaate voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen: diaarijulkisuuteen, asiakirjajulkisuuteen, käsittelyjulkisuuteen ja ratkaisujulkisuuteen. Julkisuusperiaatteen lähtökohtana on, että jokaisella on oikeus ja mahdollisuus saada tieto oikeudenkäynneistä (diaarijulkisuus) ja mahdollisuus käydä seuraamassa tuomioistuimissa järjestettäviä suullisia käsittelyjä (käsittelyjulkisuus). Jotta julkisuus olisi kokonaisvaltaista, julkisuusperiaatteeseen kuuluu myös, että jokaisella on oikeus saada tietoa tuomioistuinten tekemistä ratkaisuista ja mahdollisuus tutustua oikeudenkäyntiasiakirjoihin. (HE 13/2006.)

Julkisuusperiaatteen ulottuvuuksia voidaan myös määritellä sen perusteella, koskeeko julkisuus ainoastaan oikeudenkäynnin asianosaisia (asianosaisjulkisuus) vai ulottaako se vaikutuksensa myös muihin ihmisiin (yleisöjulkisuus).

2.2 Yleisö- ja asianosaisjulkisuus

Oikeudenkäynnin julkisuudella tarkoitetaan yleensä yleisön oikeutta ja mahdollisuutta saada tietoja tuomioistuimen toiminnasta (*yleisöjulkisuus*). Tämä tarkoittaa yleisesti oikeudenkäyntejä, niissä käsiteltäviä asioita ja niistä annettavia ratkaisuja. Yleisöllä on lähtökohtaisesti oikeus seurata oikeudenkäyntejä, ja saada niistä tietoja, vaikka asiat eivät suoranaisesti koske heitä. Se, että yleisöllä on mahdollista seurata ja saada tietoa tuomioistuimen toiminnasta, ei kuitenkaan tarkoita osallistumisoikeutta. Yleisöllä ei ole oikeutta esim. käyttää puheenvuoroja oikeuden istunnossa (Virolainen & Pölönen 2003, 292).

Oikeudenkäynnin julkisuusperiaate voidaan jakaa edellä kuvattuun yleiseen kansalaisten tiedonsaantioikeuteen ja *asianosaisjulkisuuteen*. Asianosaisilla tarkoitetaan ihmisiä, yrityksiä ja yhteisöjä, joiden asioita kyseisessä oikeudenkäynnissä käsitellään. Asianosaisjulkisuuden taustalla on kysymys asianosaisen oikeudesta olla läsnä oikeudenkäynnissä ja saada tietoa oman asiansa käsittelystä (Lappalainen ym. 2003, 111). Asianosaisjulkisuus ja siitä muodostuvat oikeudet ovat huomattavasti laajemmat kuin yleisön oikeudet osallistua ja saada tietoa. Tämä onkin ymmärrettävää, sillä asianosaisella tulee olla laajemmat oikeudet tiedonsaantiin, onhan kyse hänen omista asioistaan.

Asianosaisjulkisuus on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin elementti. Näin turvataan asianomaisen oikeus valvoa oikeuksiaan ja etujaan oikeudenkäynnissä. Asianosaisjulkisuus liittyy läheisesti kontradiktoriseen periaatteeseen. Periaatteen mukaan asianosaisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi asioita päätettäessä. Asianosaisen oikeutta ei voida rajoittaa yhtä laajasti kuin yleisön, sillä asianosaisella on aina oikeus seurata ja osallistua asioidensa käsittelyyn tuomioistuimessa. Tämä oikeus on olemassa myös silloin kun yleisö suljetaan pois käsittelystä. Asianosaisella on myös oikeus saada tieto salaiseksi julistetusta asiakirjasta, mikäli se voi vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. (Lappalainen ym. 2003, 111).

Tuomioistuin voi myös päättää antaa luvan muille tahoille kuin asianosaisille olla mukana suljetussa oikeudenkäynnissä, mikäli se pitää näiden läsnäoloa tarpeellisenä asian käsittelyn kannalta. Tällaisia henkilöitä ovat esim. tulkki, vanginvartija tai tukihenkilö. (Tapanila 2009, 179).

2.3 Funktiot

Julkisuusvaatimuksen taustalla on ihmisten epäluottamus suljettuihin oikeudenkäynteihin. Suljetuissa oikeudenkäynneissä on havaittu mielivaltaisuuksia ja väärinkäytöksiä. Siksi oikeudenkäynnin julkisuudesta on tullut yksi tärkeimmistä prosessioikeuden menettelyperiaatteista. Kun oikeudenkäynnit ovat jul-

kisia, yleisö pystyy seuraamaan niitä vapaasti, ja samalla arvioimaan ja valvomaan lain soveltamista. Julkisuuden päämääräperiaatteena onkin demokraattisen kontrollin ja tuomioistuinten toimintaan kohdistuvan luottamuksen ylläpitäminen (*luottamusfunktio*). (Jokela 2005, 88).

Käsittelyn julkisuuden tärkeänä tehtävänä on edistää lainkäytön läpinäkyvyyttä ja vahvistaa lainkäytön uskottavuutta ja legitimitettiä (Virolainen & Pölönen 2003, 299). Legitimitetillä tarkoitetaan yleistä luottamusta lainkäyttöä kohtaan. Julkinen prosessi mielletään helpommin rehelliseksi ja asialliseksi kuin suljettu käsittely. Tämä lisää luottamusta oikeuslaitoksen puolueettomuuteen. Luottamus syntyy siitä, että toimitaan tarpeeksi avoimesti. Tuomioistuimen toimintaa on pystyttävä arvioimaan seuraamalla käsittelyjä (avoimet käsittelyt) tai niistä saatavien tietojen perusteella.

Oikeudenkäynnin julkisuudella pyritään takaamaan yksilön oikeusturva. *Oikeusturvafunktio* onkin yksilön kannalta yksi tärkeimmistä julkisuuden tavoitteista. Julkinen prosessi mahdollistaa suullisen ja kontradiktorisen prosessin toteutumisen (Virolainen & Pölönen 2003, 298). Prosessin julkisuus, suullisuus ja asianosaisen mahdollisuus lausua asiasta mielipiteensä takaavat tämä käsittelyn asianmukaisen ja perusteellisen selvittämisen. Yksilön kannalta on tärkeää, että tuomioistuimen toiminta on ennustettavaa; samasta teosta tulee seurata sama lopputulos. Toki jokainen tapaus on tutkittava omana tapauksenaan, mutta pääpiirteittäin kaikkia on kohdeltava tasavertaisesti. Tuomioistuimen toiminta on ennustettavaa, vain jos siitä on saatavana tietoa, eli mikäli toiminta on julkista.

Yleisöllä on oltava mahdollisuus valvoa lainkäyttöviranomaisen toimintaa ja tarpeen tullen mahdollisuus puuttua huomaamiinsa epäkohtiin (*kontrollifunktio*). Tällä estetään viranomaisten epäasianmukainen tai lainvastainen toiminta. Tuomioistuimet ovat riippumattomia lainkäyttöelimiä, ja yleisön läsnäolo mahdollistaa kontrollin. Riittävä kontrolli on kuitenkin mahdollista vain, jos ylei-

sö saa toiminnasta tarpeeksi tietoa. Siksi onkin tärkeää, että oikeudenkäynnit ja ratkaisut ovat julkisia.

Oikeudenkäynnin julkisuus vaikuttaa myös kansalaisten käyttäytymiseen (*ohjausfunktio*). Seuraamusten julkisuudella on yleispreventiivinen eli yleisestävä vaikutus. Tällä tarkoitetaan sitä, että kun tiedetään mitä seuraamuksia mistäkin teosta on, vaikuttaa se vähentävästi teon tekemiseen, ja näin ennalta estää lain rikkomista. Tärkeässä asemassa ovat avoimet ja seikkaperäiset ratkaisut perusteluineen. Samaan kategoriaan kuuluu rangaistusfunktio. Tämä ilmenee lähinnä tiedotusvälineiden kautta, kun oikeudenkäynnistä uutisoidaan mediassa. Uutisointi aiheuttaa yleensä rikoksesta syytetylle ja hänen omaisilleen häpeää. Joissain tapauksissa tiedotusvälineiden kautta suurta huomiota saanut oikeudenkäynti saatetaan kokea suuremmaksi rangaistukseksi kuin varsinainen rikosoikeudellinen seuraus (Männistö 2005, 209)

Toisaalta julkisuus lisää tiedon määrää (*pedagoginen funktio*). Ns. välillinen julkisuus, eli tiedotusvälineiden kautta kasvava tietoisuus on ehkä näkyvin julkisen oikeusprosessin muoto. Lehdistö, radio ja televisio antavat tietoja oikeudenkäynneistä, ja näin lisäävät kansalaisten tietoa voimassa olevasta oikeudesta, sekä siitä kuinka oikeutta sovelletaan. Tosin usein tiedotusvälineet uutisoivat oikeudenkäynneistä kovin yleisöhakuisesti, pahimmillaan oikeudenkäynneistä tulee yleisön silmissä näytelmiä, joihin media vaikuttaa (Jokela 2005, 88). Tästä huolimatta tiedotusvälineet toimivat oivina välineinä tuomioistuinten ja yleisön välisessä tiedottamisessa. Ihmiset oppivat oikeusnormeista ja niiden soveltamisesta ensisijaisesti tuomioistuinten ratkaisuksista, kuin mitä suoraan lakitekstiä lukemalla.

2.4 Normipohja

2.4.1 Kansainväliset sopimukset

Oikeudenkäynnin julkisuus on yksi johtavista oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteista. Julkinen oikeudenkäynti turvataan perustavaa laatua olevana oikeutena ihmisoikeussopimuksissa sekä perustuslaissa. Julkisuusperiaate on pääsääntö, jonka mukaan oikeudenkäynti ja oikeudenkäyntiasiakirjat ovat julkisia. Laissa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa tai muussa laissa voidaan kuitenkin säätää mahdollisista poikkeuksista. Näiden poikkeuksien tulee aina kuitenkin perustua lakiin.

Oikeudenkäynnin julkisuus on kansainvälisesti säädelty perustavaa laatua oleva oikeus. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset sisältävät tärkeitä säännöksiä oikeudenkäynnin julkisuudesta. Sopimukset eivät sisällä yksityiskohtaisia säännöksiä, vaan niissä on lähinnä yleisen tason säädöksiä. Tarkemmat säännökset on jätetty sopimuksen allekirjoittaneiden maiden oman lainsäädännön varaan. Kansainväliset sopimukset velvoittavat kuitenkin sitovasti. Suomessa kansainväliset sopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS) ja YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus (KP-sopimus), ovat eduskunnan säätämien erillisten lakien nojalla saaneet kansallisen lain aseman.

Sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa että YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa on säädöksiä, joissa taataan oikeus julkiseen oikeudenkäyntiin. Näiden säädösten mukaan jokaisella on oikeus ”oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin” (fair and public hearing) päätettäessä henkilön oikeuksista tai velvollisuuksista tai mikäli hän on syytteessä rikoksesta. (Virolainen & Pölönen 2003, 301.)

Oikeudenkäynnin julkisuus on pääsääntö kansainvälisten ihmisoikeussopimuksissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että julkisuus olisi ehdoton edelly-

tys, vaan sopimukset mahdollistavat myös sen rajoittamisen. Oikeudenkäynnin julkisuus ei siten ole itsessään niin merkittävä perusarvo, ettei siitä voitaisi tehdä muiden tärkeiden etujen sitä vaatiessa poikkeuksia (HE 13/2006). Tärkeämpää onkin löytää tasapaino arvioitaessa yksittäistapauksissa julkisuuden ja muiden suojeltavien etujen välillä. Oikeudenkäynnin julkisuutta ei saa tarpeettomasti rajoittaa, mutta toisaalta oikeudenkäynnin julkisuus ei saa loukata muita tärkeitä etuja.

Euroopan ihmisoikeussopimus eli yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tuli voimaan vuonna 1953 (Sainio 2007,12). Suomi liittyi Euroopan neuvoston laatimaan sopimukseen vasta vuonna 1989 ja sopimus tuli Suomea sitovana voimaan vuotta myöhemmin vuonna 1990. Ihmisoikeussopimukseen liittyneet valtiot ovat sitoutuneet takaamaan sopimuksessa turvatut oikeudet jokaiselle lainkäyttövaltaansa kuuluvalla henkilölle.

Vuonna 1966 syntyi Yhdistyneiden kansakuntien yhteiskokouksessa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus. Suomi ratifioi KP-sopimuksen vuonna 1975. Ratifiointi merkitsee sitä, että Suomi on ottanut KP-sopimuksen säännökset osaksi omaa oikeusjärjestelmää, ja kyseiset säännökset tulevat suoraan sovellettaviksi. (Ihmisoikeudet 2010.)

EIS:n 6.1 artiklan mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Päätös on annettava julkisesti, mutta lehdistöltä ja yleisöltä voidaan kieltää pääsy koko oikeudenkäyntiin tai osaan siitä. KP-sopimuksen 4 artiklan 1 kohdan sisältö vastaa EIS:n säännöksiä. Vaikka molemmissa sopimuksissa oikeudenkäynnin julkisuus on keskeinen lähtökohta, voidaan julkisuutta tietyin edellytyksin rajoittaa. Julkisuutta voidaan rajoittaa mm. yleisen moraalin, kansallisen turvallisuuden vuoksi, nuorten henkilöiden etujen tai osapuolten yksityiselämän suojaamisen niin vaatiessa. (HE 13/2006)

Sekä EIS:ssa ja KP-sopimuksessa on kuitenkin oikeudenkäynnin julkisuutta suoraan sääntelevien säännösten lisäksi muita siihen merkittävästi vaikuttavia säännöksiä, kuten säännökset yksityisyyden suojasta (8 art.) ja sananvapaudesta (10 art.)(HE 13/2006, 11). Oikeudenkäynnin julkisuuden ja yksityiselämän suojan välillä on jännite. Toisen toteutuminen saattaa vaarantaa toisen toteutumisen. Oikeudenkäynnin julkisuutta ei saa tarpeettomasti rajoittaa, mutta toisaalta julkisuutta ei saa korostaa niin, että se johtaisi yksityiselämän tarpeettomaan loukkaukseen.

Kansainvälisissä sopimuksissa olevat säännökset takaavat lähinnä asianosaisen oikeuden julkiseen prosessiin. Tämä perustavaa laatua oleva oikeus takaa henkilölle mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihinsa. EIS:ssa turvataan ainoastaan asianosaisen oikeus julkiseen käsittelyyn. Sen sijaan EIS ei sisällä erillisiä säännöksiä yleisöjulkisuudesta. Yleisöjulkisuus nähdään keinona toteuttaa asianosaisjulkisuutta. EIS:n perusteella yleisöllä ei ole oikeutta vaatia oikeudenkäyntiä julkiseksi, mikäli asianosainen on tätä vastaan (Virolainen & Pölönen 2003, 302). Tämä vahvistaa asianosaisen asemaa ja päätäntävaltaa omiin asioihinsa.

Kansainvälisissä sopimuksissa olevissa säännöksissä on kysymys lähinnä käsittelyn ja päätöksen julkisuudesta, ei niinkään asiakirjojen ja muiden tietojen julkisuudesta. Asiakirjajulkisuutta ei ole erikseen määritelty näissä prosessin julkisuutta koskevissa normeissa, vaan se on johdettavissa sananvapautta koskevista säännöksistä (EIS 10 artikla ja KP-sopimus 19 artikla).

2.4.2 Perusoikeudet

Suomen perustuslaissa (PL) on säännös oikeusturvasta (PL 21§). Tämän mukaan henkilölle tulee turvata oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin lailla. Käsittelyn julkisuus kuuluu olennaisena osana oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja se onkin 2. momentissa erikseen mainittu. Kyseisessä sään-

nöksessä ei ole kyse vain asianosaisen oikeudesta julkiseen oikeudenkäyntiin, vaan siitä, että myös yleisöllä on oikeus seurata oikeudenkäyntiä. Yleisöllä on myös oikeus vaatia oikeudenkäyntiä julkiseksi vastoin asianomistajan tahtoa, mikäli suljettuun käsittelyyn ei lain mukaan ole perustetta (Virolainen & Pölönen 2003, 303).

Perustuslain 21 § ei ole ainoa oikeudenkäynnin julkisuuteen vaikuttava perustuslain säännös. Tämän lisäksi perustuslaissa on niin julkisuutta edistäviä kuin sitä rajoittavia säännöksiä. Säännöksiä ei voida laittaa eriarvoiseen asemaan tai verrata keskenään, vaan pääsääntönä on niiden soveltaminen samanaikaisesti. Tavoitteena onkin mahdollisimman julkinen oikeudenkäynti kuitenkin niin, ettei se loukkaa tarpeettomasti kenenkään yksityisyyttä.

Sananvapaudesta ja julkisuudesta säädetään perustuslain 12 §:ssä. Perustuslain 12.2 §:ssä säädetään asiakirjajulkisuudesta. Tämän perusteella jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, ellei sen julkisuutta ole erikseen lailla rajoitettu (Lappalainen ym. 2003, 114). Tämä säännös koskee niin asianomaisia kuin yleisöä. Jokaisella on siis oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, vaikka asia ei häntä koskekaan. Näin esimerkiksi medially on laaja oikeus saada tietoja eri tapauksista ja niiden lopputuloksista.

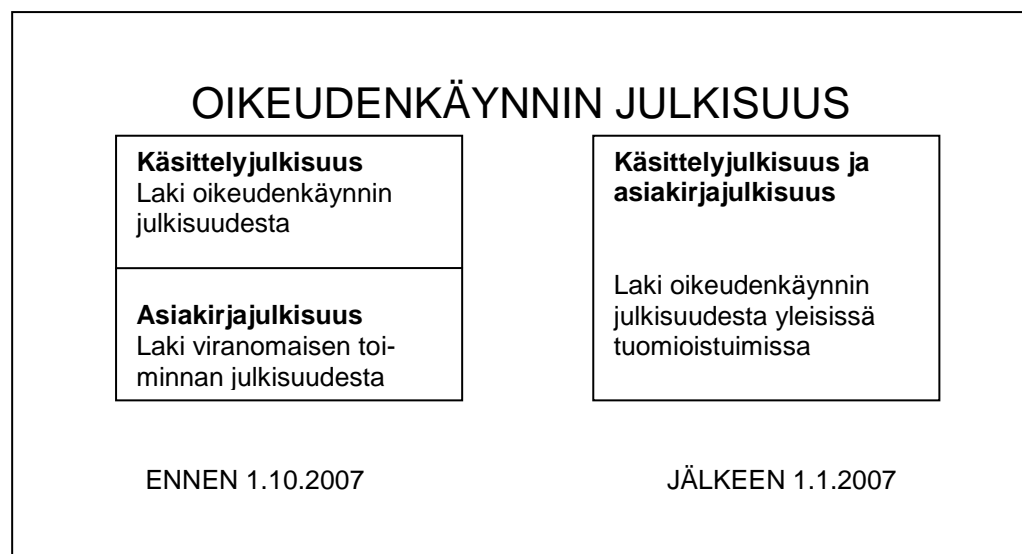
PL 12 §:n 2. momentissa säädetään sananvapaudesta. Sen mukaan jokaisella on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja kenenkään sitä ennakolta estämättä. Lähtökohtana on, ettei ihmisten oikeutta tietoon rajoiteta perusteettomasti. Tiedotusvälineiden toiminta ja niiden tiedonsaantioikeudet ovat johdettavissa juuri sananvapaussäännöksistä. Sananvapaus osaltaan puoltaa oikeudenkäynnin julkisuutta ja vaikuttaa siihen laajentavasti (Virolainen & Pölönen 2003, 304).

Perustuslain 10 § koskee yksityisyyden suojaa. Säännöksellä turvataan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha. Oikeudenkäynnin julkisuuden kannalta

PL 10 § on rajoittava säännös niissä tapauksissa, joissa julkisuus mahdollisesti loukkaisi liikaa yksityiselämän suojaa.

2.4.3 Julkisuuslainsäädäntö

Ennen kuin laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa tuli voimaan vuonna 2007, oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säädökset sisältyivät kahteen eri lakiin. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta vuodelta 1984 koski lähinnä käsittelyjulkisuutta. Tosin laista löytyi myös säännökset diaari-, asiakirja- ja ratkaisujulkisuudesta, mutta sen pääpaino oli käsittelyn, eli suullisten istuntojen julkisuudessa. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) eli julkisuuslaki on yleislaki asiakirjajulkisuudesta. Se koskee viranomaisten hallussa olevia asiakirjoja ja niiden julkisuutta sekä määrittelee erinäisiä salassapitoperusteita (Virolainen & Pölönen 2003, 304).

Kuvio 1: Lainmuutoksen vaikutus sovellettavaan lakiin

Ennen YTJulkL:n voimaantuloa julkisuuslain ja oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain keskinäinen suhde oli selvä: tuomioistuinkäsittelyn julkisuus määräytyi oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan ja tuomioistuimessa käsiteltävien asiakirjojen julkisuus määräytyi julkisuuslain mukaan (Kuvio 1). Käytännössä lakien suhde osoittautui kuitenkin vaikeaselkoiseksi ja tulkin-

nanvaraiseksi ja täten se johti epäyhtenäisiin käytäntöihin ja joissain tapauksissa jopa väärinkäsityksiin. On myös huomattava, että laki oikeudenkäynnin julkisuudesta ei koskenut kirjallisessa menettelyssä käsiteltäviä oikeudenkäyntejä, vaan näihin liittyvät julkisuuskysymykset määräytyivät julkisuuslain mukaan. Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuusintressi voidaan nähdä muita viranomaisen asiakirjoja suurempana. Siksi olikin ongelmallista, että julkisuuslaki koski kaikkia viranomaisen asiakirjoja erittelemättä mitenkään oikeudenkäyntiasiakirjoja. Ongelmat olivat uuden lain säätämisen taustalla. (Virolainen & Pölönen 2003, 305.)

Lakiuudistuksen (1.10.2007) jälkeen oikeudenkäynnin julkisuutta säätelee kaksi lakia: julkisuuslaki ja laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa. YTJulkL on erityislaki julkisuuslakiin nähden (Lahtinen 2008, 22). Tämä tarkoittaa sitä, että julkisuuslaki tulee sovellettavaksi vain jos YTJulkL:ssa ei asiasta toisin säädetä. Lähtökohtaisesti tuomioistuin tekee julkisuutta koskevat päätökset YTJulkL:n nojalla.

YTJulkL:a sovelletaan yleisissä tuomioistuimissa sekä riita- että rikosasioissa. Ko. tuomioistuimia ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet, korkein oikeus, työtuomioistuin ja sota-oikeus sekä valtakunnanoikeus. Lain soveltamisala on määriteltäytty lain 2 §:n 1 momentissa. Lain ulkopuolelle on jätetty hallinto- ja erityistuomioistuimissa käsiteltävät hallintoasiat, joita koskevat omat säännökset (Tapanila 2009, 11). YTJulkL sisältää säännökset sekä oikeudenkäynnin suullisen käsittelyn, että oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta.

2.5 Julkisuuden eri lajit

2.5.1 Yleistä

Laissa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa säädellään julkisuudesta neljän eri osakokonaisuuden kautta. Jaottelulla pyritään siihen,

että toiminnan eri alueet ovat mahdollisimman hyvin katettu. Kun eri osioille on omat säädökset, on niiden noudattaminen helpompaa ja selkeämpää.

Säännökset kattavat oikeudenkäynnin ja siihen kuuluvat asiakirjaprosessit lähes aukottomasti. Laissa on säädetty oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkisuudesta (*diaarijulkisuus*), oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta (*asiakirjajulkisuus*), suullisen käsittelyn julkisuudesta (*käsittelyjulkisuus*) ja tuomioistuimen ratkaisun julkisuudesta (*ratkaisujulkisuus*), kuten kuviosta 2 ilmenee.

Kuvio 2: Lain käsittelemät eri asiakokonaisuudet

2.5.2 Diaarijulkisuus

YTJulkLain 2. luvussa on määritelty oikeudenkäyntiä koskevat perustiedot. Diaariin merkitään tiedot asianosaisten henkilöllisyydestä, asian yksilöidystä laadusta sekä käsittelyvaiheista. Myös tiedot suullisen käsittelyn ajankohdasta ja käsittelypaikasta tulee kirjata diaariin. Perustietoihin kuuluvat myös asiaa käsittelevän tuomioistuimen tiedot. Diaaritiedot ovat pääsääntöisesti julkisia.

Tiedot ovat YTJulkL:n mukaan julkisia heti kun asia tulee vireille tuomioistuimessa. Vanhassa laissa määriteltiin, että tiedot tulivat julkisiksi vasta kun asia oli merkitty diaariin. Tällä lainmuutoksella ei ole suurta käytännön merkitystä. Tapaukset merkitään diaariin lähes heti asian saapuessa tuomioistuimeen.

Suullisen käsittelyn ajankohtaa ei ole mahdollista pitää salassa. Tieto on julkinen siinäkin tapauksessa, että tapaus käsitellään kokonaan tai osin suljetuin ovin. Asianosaisen kannalta tämä on erityisen tärkeää, mutta on myös katsottu, että yleisöllä tulee olla oikeus tietää minkälaisia asioita tuomioistuimissa käsitellään ja keitä niissä on asianosaisina. Tiedot ovat julkisia kaikille, eikä tietojen pyytämistä tarvitse mitenkään perustella. Erityisesti tiedotusvälineet käyttävät tätä oikeuttaan tiedustellakseen tulevia juttuja tarkoituksenaan löytää uutiskynnyksen ylittäviä tapauksia

Asianosaisesta on annettava riittävän tarkat tiedot asianosaisen yksilöimiseksi (HE 13/2006). Tämän tarkoitus on estää väärinkäsityksiä tapauksissa, jossa henkilö on mahdollisesti sekoitettavissa toiseen henkilöön. Näin vältetään aiheutonta ihmisen leimaamista, sillä yleensä tuomioistuimissa käsiteltävät asiat vaikuttavat ihmisen imagoon negatiivisesti.

Diaaritietojen julkisuudesta on olemassa poikkeuksia. Tiedot asianomistajan henkilöllisyydestä rikosasiassa voidaan jättää antamatta, mikäli kyseessä on arkaluontoinen henkilön yksityiselämään liittyvä seikka. Kyse voi olla esimerkiksi seksuaalirikoksesta. Syytetyn tiedot ovat joka tapauksessa julkisia.

2.5.3 Asiakirjajulkisuus

Vuoden 2007 lakiuudistuksen myötä oikeudenkäyntiin liittyvien asiakirjojen julkisuudesta ja salassapidosta on säädelty laissa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa. Ennen oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuudesta säädeltiin laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta. (HE 13/2006.)

Tämä helpottaa osaltaan säännösten tulkitsemista, kun ne löytyvät yhdestä laista.

Oikeudenkäyntiasiakirjalla tarkoitetaan asiakirjaa, joka on toimitettu tuomioistuimelle tai laadittu tuomioistuimessa oikeudenkäyntiä varten (YTJulkL 3 § 5 momentti). Oikeudenkäyntiasiakirjoja eivät kuitenkaan ole tuomioistuimessa laaditut muistiinpanot tai luonnokset. Tuomioistuimelle toimitettavia asiakirjoja ovat esimerkiksi hakemus, haastehakemus, valituskirjelmä tai vastaus haasteeseen. Haaste, erilaiset kutsut, käsittelypöytäkirja, äänite, tuomio ja päätös ovat esimerkkejä tuomioistuimessa oikeudenkäyntiä varten laadituista asiakirjoista.

Oikeudenkäyntiasiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia ja jokaisella on oikeus saada niistä tietoa. Perustuslaissa (12.2§) on säädetty, että viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole rajoitettu välttämättömästä syystä. Laissa on mainittu ne syyt minkä takia oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta pitää (YTJulkL 9 §) ja voi (YTJulkL 10 §) rajoittaa. Oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kun se sisältää salassa pidettävää tietoa. Salassa pidettävää tietoa on esimerkiksi valtion turvallisuutta koskevat asiat, sekä henkilön yksityiselämään liittyvät arkaluontoiset tiedot. Mikäli tiedot henkilön yksityiselämästä, terveydentilasta, vammaisuudesta tai sosiaalihuollosta liittyvät olennaisesti syytteessä tarkoitettuun tekoon tai sen rikosoikeudelliseen arviointiin, katsotaan näiden tietojen olevan julkisia.

YTJulkLain 10 § mukaan tuomioistuin voi myös päättää oikeudenkäyntiasiakirjan salassapidosta. Tuomioistuin voi asianosaisen pyynnöstä tai erityisestä syystä tehdä päätöksen asiakirjojen salassapidosta. Tämä edellyttää kuitenkin, että asiakirja sisältää tietoa, joka on muussa laissa säädetty salassa pidettäväksi ja että sen julkiseksi tuleminen todennäköisesti aiheuttaisi merkittävää haittaa tai vahinkoa. Tietojen salaaminen 10 §:n mukaan lähtee siitä, että yksityishenkilöt ensisijaisesti itse vaativat yksityisyyttään koskevien tietojen salaamista (Lahtinen 2008, 23).

Asiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohdasta on myös omat säännöksensä, jotka löytyvät lain 8 §:stä. Rikosasioihin liittyvät asiakirjat tulevat pääsääntöisesti julkisiksi vasta silloin, kun asiaa käsitellään ensimmäisen kerran suullisessa istunnossa. Jos rikosasia ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi silloin, kun vastaajan suostumus kirjalliseen menettelyyn on saapunut käräjäoikeudelle. Laissa on myös erinäisiä säännöksiä siitä, milloin tuomioistuin voi määrätä, että asiakirja tulee julkiseksi ennemmin tai myöhemmin, kuin mitä se normaalitilanteessa tulisi.

YTJulkL:n 11 § säätelee asiakirjan salassapitoaika. Pääsääntöisesti salaiseksi määrätyn oikeudenkäyntiasiakirjan salassapitoaika on 25 vuotta, joka lasketaan asian vireilletulohetkestä. Arkaluontoiset asiakirjat, jotka koskevat henkilön yksityiselämää tai terveyteen liittyviä seikkoja, sekä asiakirjat, jotka sisältävät tietoa esimerkiksi syytetyn mielentilatutkimuksesta, yhdyskuntapalvelun soveltuvuusselvityksestä tai rikosrekisteristä, ovat salassa pidettäviä 60 vuotta. Jos tuomioistuin on päättänyt asiakirjan salassapidosta eli kyse on YTJulkL:n 10 §:n nojalla salaiseksi määrätystä asiakirjasta, salassapitoaika on enintään 60 vuotta, mikäli päätöksellä on suojattu henkilön yksityiselämää. Muun syyn perusteella salaiseksi määrätyn asiakirjan salassapitoaika on enintään 25 vuotta. Huomattavaa on, että laissa on määritetty vain salassapidon enimmäiskestosta. Salassapidon kesto onkin jätetty tuomioistuimen harkinnan varaan. Hallituksen esityksen mukaan lain tavoitteena onkin ollut salassapitoajan määrittäminen enimmäisaikaa lyhyemmäksi tuomioistuimissa. Salassapitoaika ei tulisi määrätä pidemmäksi kuin mitä salassa pidettävä etu vaatii.

2.5.4 Käsittelyjulkisuus

Suullisen käsittelyn julkisuudesta on säädetty YTJulkL 4. luvussa. Tuomioistuimen suulliset käsittelyt ovat pääsääntöisesti julkisia. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä tietyissä tapauksissa, että suullinen käsittely toimitetaan yleisön läsnä olematta. Asianosaisilla on kuitenkin aina oikeus olla läsnä heitä

koskevan asian käsittelyssä. Rikosasioiden käsittelyssä tuomioistuinhenkilökunnan lisäksi ovat läsnä yleensä syyttäjä, syytetty, sekä mahdollisesti syytetyn avustaja. Lisäksi rikoksen uhrilla on oikeus saapua käsittelyyn. Läsnä saavat olla myös ne, joiden läsnäoloa tuomioistuin pitää tarpeellisenä. Todistaja saa olla läsnä vain kun häntä kuullaan asian johdosta. Muuten hän ei saa olla seuraamassa suullista käsittelyä.

Jokaisella on oikeus seurata julkista istuntoa (YTJulkL 14 § 2 mom). Yleisöllä on siis mahdollisuus päästä seuraamaan tuomioistuimessa käsiteltäviä asioita ilman, että heillä olisi minkäänlaista intressiä asiassa. Yleisöjulkisuus ilmenee yleensä kahdella eri tavalla. Seuraamisjulkisuudella tarkoitetaan sitä, että yleisöllä on oikeus seurata oikeudenkäyntiä paikan päällä. Tätä kutsutaan myös välittömäksi yleisöjulkisuudeksi. Välillistä yleisöjulkisuutta on lehdistön ja median kautta tapahtuva käsittelyjen julkisuus. Tiedotusvälineiden oikeus olla mukana oikeudenkäynneissä, ja selostaa näitä tapahtumia perustuu sananvapauteen. Suuri yleisö saakin vain median kautta tietoa ajankohtaisista tai muuten mielenkiintoisista oikeudenkäynneistä. (Lappalainen ym. 2003, 111.)

Suljetusta käsittelystä päättää tuomioistuin. Laista ei enää ilmene tapauksia, joissa istunto olisi pidettävä suljetuin ovin (pakollinen suljettu käsittely). Uuden lain myötä suljetun käsittelyn pitäminen jätettiin tuomioistuimen harkinnan varaan. Uuden lain myötä on pyritty entistä julkisempaan käytäntöön ja tämän vuoksi suullinen käsittely tulee toimittaa suljettuna vain siltä osin kuin on välttämättä tarpeen. Laissa on lueteltu ne tapaukset joissa istunto voidaan pitää osin tai kokonaan suljettuna (YTJulkL 15§). Käsittely voidaan pitää suljettuna jos asian julkinen käsittely vaarantaisi valtion ulkoista turvallisuutta. Käsittely voi olla suljettu myös esimerkiksi silloin, kun esitetään arkaluonteisia yksityiselämään liittyviä tietoja tai salassa pidettäviä asiakirjoja. Myös käsiteltäessä nuoreen henkilöön liittyvää syytettä, asia voidaan käsitellä suljettuna.

Tuomioistuin voi myös tietyissä tapauksissa rajoittaa yleisön läsnäoloa, mikäli se katsoo, että se on tarpeellista todistajan tai muun henkilön suojaamiseksi

henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta. (YTJulkL 20§). Alle 15-vuotiaan läsnäoloa julkisessa käsittelyssä voidaan rajoittaa, mikäli läsnäolosta voi olla hänelle haittaa.

Suullisen käsittelyn taltioinnista säädetään YTJulkL:n 21 §:ssä. Julkisen suullisen käsittelyn valo- ja videokuvaaminen, nauhoittaminen sekä muunlainen tallentaminen voi lain mukaan tapahtua vain puheenjohtajan luvalla ja hänen ohjeidensa mukaisesti. Lupa voidaan myöntää, mikäli kuvaamisesta ei aiheudu merkittävää haittaa asianosaisen tai kuultavan yksityisyyden suojalle eikä kuvaamisen estämiselle ole muuta painavaa syytä. Edellytyksenä kuvaamiselle on myös se, ettei siitä saa aiheutua haittaa käsittelyn häiriöttömälle kululle. Jos kuvaamiselle annetaan lupa kriteerien täytyessä, voi se tapahtua ennen käsittelyn alkua tai ratkaisua julistettaessa. Kuvaaminen käsittelyn aikana on poikkeuksellista. Kuvaaminen usein haittaa suullisen käsittelyn häiriötöntä kulua ja näin voi olla este prosessin onnistumiselle (Helsingin HO 2007, 35).

2.5.5 Ratkaisujulkisuus

Tuomioistuinten ratkaisut ovat sekä asianosaisten että yleisön näkökulmasta tärkein oikeudenkäyntiä koskeva tieto. Siksi onkin tärkeää, että ratkaisut ovat pääsääntöisesti julkisia. Vasta uudessa laissa oikeudenkäynnin julkisuudesta on selvät säännökset ratkaisun julkisuudesta ja salassapidosta.

Lähtökohtaisesti ratkaisu on julkinen, riippumatta siitä onko ratkaisu annettu suullisesti vai kirjallisesti. Jos ratkaisu annetaan suullisesti, pääsääntöisesti sekä asianosaisilla ja yleisöllä on oikeus olla läsnä tuomiota tai ratkaisua julistettaessa. Ratkaisun sisältävä oikeudenkäyntiasiakirja on myös pääsääntöisesti julkinen.

Ratkaisu voi olla myös salainen joko kokonaan tai osittain. Tuomioistuimen on tehtävä erikseen päätös ratkaisun salassapidosta (Oikeusministeriö 2010). Laissa (YTJulk.L 24§) on säännökset siitä, missä tapauksissa ratkaisu voi-

daan tarpeellisin osin pitää salassa. Ratkaisun salassapito edellyttää lähinnä samoja asioita kuin mitä muidenkin oikeudenkäyntiasiakirjojen salassapito. Näitä ovat esimerkiksi valtion turvallisuus, henkilön arkaluonteiset yksityiselämään liittyvät tiedot sekä tiedot rikoksen uhrista. Vaikka ratkaisu olisi salassa pidettävä, on ratkaisun lopputulos ja sovelletut lainkohdat ovat aina julkisia (Oikeusministeriö 2010).

Salassa pidettävästä ratkaisusta on laadittava julkinen seloste, mikäli asia on julkisuudessa herättänyt kiinnostusta tai se on muuten yhteiskunnallisesti merkittävä. Julkisesta selosteesta tulee ilmetä asia pääpiirteittäin, ratkaisu sekä perustelut ratkaisulle. (YTJulk.L 25§). Selosteessa ei tule ilmetä seikkoja, jotka ratkaisussa on päätetty salassa pidettäväksi.

Yleisössä suurta kiinnostusta saaneissa jutuissa tuomioistuimen tulee huolehtia siitä, että asianomaisilla on mahdollisuus saada tieto ratkaisun sisällöstä ennen kuin siitä annetaan tieto yleisölle.

3. LAKIUUDISTUS 1.10.2007

3.1 Lakiuudistuksen tavoitteet

Ennen YTjulkL:n voimaantuloa voimassaoleva oikeudenkäynnin julkisuutta koskeva lainsäädäntö oli osittain vanhentunutta ja vaati uudistamista. Edellinen laki oli vuodelta 1985 ja sen jälkeen moni asia on muuttunut. Tiedotusvälineiden kiinnostus oikeudenkäyntejä kohtaan on lisääntynyt huomattavasti samalla kun sananvapaussäännökset ovat tarkentuneet ja lisänneet sananvapauden valtaa. Henkilön yksityisyydensuojaa koskeva lainsäädäntö on kehittynyt ja siihen suhtaudutaan entistä tarkemmin. Kansainvälisten sopimusten, etenkin Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen korostuminen on lisännyt tarvetta tarkistaa kansallista säännöstöä. Myös muiden asiaan vaikuttavien lakien muutokset saivat aikaan lainsäädännön perusteellisen muutostarpeen.

OikJulkL:n ja julkisuuslain välinen vaikeaselkoinen suhde johti siihen, että lainmuutos päätettiin toteuttaa laatimalla kokonaan uusi laki. Tarkoituksena oli laatia oikeudenkäynnin julkisuudesta yleislaki, joka kattaisi koko oikeudenkäynnin ja siihen liittyvät asiakirjat. Näin ollen YTjulkL säädettiin vuonna 2007 ja se tuli voimaan 1.10.2007. YTJulkL:lla on pyritty kattamaan kaikki oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säännökset ja tässä on lähtökohtaisesti onnistuttu. Erityislakeihin on jäänyt vielä muutamia säännöksiä, mutta näiden yleislaista poikkeavien erityissäännösten määrä on vähäinen (HE 13/2006).

Suurimpana tavoitteena lakiuudistukselle oli oikeudenkäynnin julkisuuden lisääminen. Lakiuudistus lisäsi erityisesti asiakirjojen julkisuutta (LaVM 24/2006). Suoraan lain mukaan salassa pidettävien asiakirjojen määrää vähennettiin huomattavasti ja lisättiin tuomioistuimen oikeutta harkita salassapitoa tapauskohtaisesti. OikJulkL keskittyi lähinnä käsittelyjulkisuuteen. Tästä syystä siinä ei ollut erillisiä säädöksiä kirjallisessa menettelyssä käytävästä oikeudenkäynnistä, vaan näihin sovellettiin julkisuuslain säännöksiä. Tämä koettiin ongelmallisena, sillä kirjallisessa menettelyssä käsitelty rikosasia oli

myös oikeudenkäynti, vaikka siinä ei järjestettykään suullista käsittelyä. Siksi uuteen lakiin otettiin säännökset kirjallisena menettelynä käytävän oikeudenkäynnin julkisuudesta. Julkisuuden lisäämisen lisäksi uudistuksen tarkoituksena oli lisätä oikeudenkäyntien avoimuutta ja parantaa lainkäytön läpinäkyvyyttä (HE 13/2006).

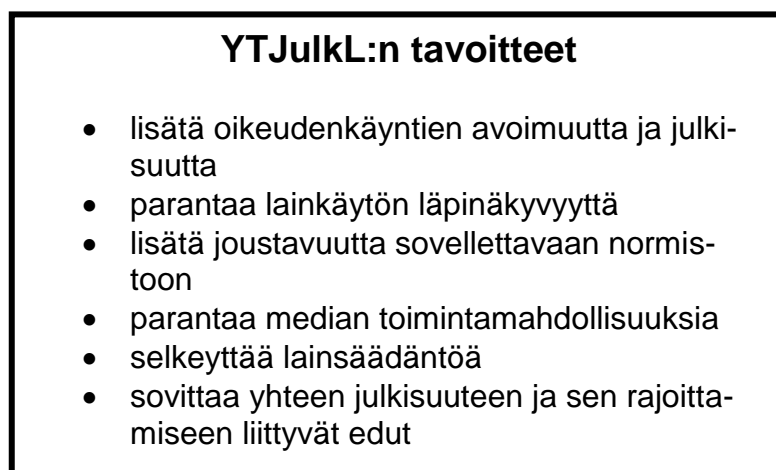
YTJulkL mahdollistaa entistä enemmän tuomioistuinten tapauskohtaisen harkintavallan asian julkisuuteen liittyvissä asioissa. Näin tuomioistuimet voivat ottaa aikaisempaa monipuolisemmin ja joustavammin huomioon oikeudenkäynnin julkisuuteen ja henkilön yksityisyyteen liittyvät asiat, ja punnita niitä tapauskohtaisesti. Tämä lisää joustavuutta lakien soveltamisessa, ja näin päädytään tapauksen omat ominaispiirteet huomioon ottaen yksilöityihin ratkaisuihin. Tällaista tuomioistuinten liikkumavaraa käyttämällä saadaan useimmissa tapauksissa sovitettua yhteen julkisuuden ja yksityiselämän vaatimukset (LaVM 24/2006). Tuomareiden harkintavaltaa on lisätty, mutta samalla vastuuta oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisesta on siirretty asianosaisille. YTJulkL korostaa aikaisempaa enemmän sitä, että asianosaisten tulee itse toimia julkisuutta koskevissa asioissa. Lähtökohtaisesti yksityishenkilöiden on itse pyydettävä yksityisyyttään koskevien tietojen salaamista (Lahtinen 2008, 23). Tuomioistuin voi tehdä viran puolesta julkisuutta tai salassapitoa koskevia päätöksiä vain rajoitetusti. Kysymys onkin enemmän tuomioistuimen ja asianosaisten vuorovaikutuksesta (Rintala 2008, 363).

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa on systemaattisesti jaettu neljään osaan (LaVM 24/2006). Tämä ns. nelikenttä kattaa eritellysti oikeudenkäynnin julkisuuden eri ulottuvuudet. Nämä ovat diaari-, asiakirja-, käsittely- sekä ratkaisujulkisuus. Lain jaottelulla eri asiakokonaisuuksiin on pyritty selkeyttämään lainsäädäntöä. Samalla on kiinnitetty huomiota myös asiakokonaisuuksien itsenäiseen luonteeseen (Helsingin HO 2007, 5). Tiedon salassapidosta tai julkisuudesta tietyllä osa-alueella ei automaattisesti seuraa tiedon salassapito toisella osa-alueella. Esimerkiksi salassa pidettävä asiakirja ei automaattisesti tarkoita, että koko käsittely tulisi pitää suljettuna. Lainsää-

däntöä selkeyttävänä seikkana voidaan myös pitää sitä, että kaikki oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säännökset on pyritty kokoamaan samaan lakiin. Näin ollen päästään eroon hankalista lakivalintaongelmista, kun tiedetään, että säännökset löytyvät YTJulkL:sta.

Oikeudenkäynnin julkisuus ymmärretään yleensä tiedotusvälineiden kautta tapahtuvaksi uutisoinniksi. Median kiinnostus oikeudenkäyntejä kohtaan on kasvanut huomattavasti edellisen lain säätämisen ajoista. Jotta tiedotusvälineet voivat asianmukaisesti välittää tietoa lainkäyttötoiminnasta, tulee niillä olla mahdollisuus saada tietoa (LaVM 24/2006). Siksi oikeudenkäynnin julkisuutta koskevan lainsäädännön tulee pyrkiä edistämään tiedotusvälineiden tiedonsaantia. Oikeudenkäynnin perustietojen julkisuuden lisääminen, suullisen käsittelyn taltioinnin säätäminen ja säädökset julkisen selosteen laatimisesta ovat hyviä esimerkkejä keinoista, jolla on pyritty lisäämään median toimintamahdollisuuksia. YTJulkL ei sisällä säännöksiä siitä, mitä oikeudenkäyntiaineistoa media voi julkaista. Tätä säätelevät edelleen muut lainsäädännökset ja tiedotusvälineiden omat itsesääätelynormit (LaVM 24/2006).

Alla on kuviossa 3 kuvattu tiivistettynä ne tavoitteet, joihin lakiuudistuksella on pyritty.

Kuvio 3. Lista lain muutoksen tavoitteista.

3.2 Konkreettiset muutokset

3.2.1 Tiedot oikeudenkäynnistä

Diaaritietojen julkisuutta koskeva säätely parantaa tiedotusvälineiden mahdollisuutta seurata vireillä olevia asioita ja niiden etenemistä (Sainio 2007, 22). YTJulkL:n uudistuksen yksi elementti oli lisätä tiedotusvälineiden toimintamahdollisuuksia. Siksi onkin luonnollista, että lakiuudistuksen myötä oikeudenkäynnin perustietojen julkisuutta lisättiin.

Lainuudistuksen myötä perustiedot tulevat julkisiksi heti kun tieto on olemassa riippumatta siitä onko tieto kirjattu diaarirekisteriin vai ei. YTJulkL:n myötä myös suurempi osa diaaritietoihin merkittävistä asioista ovat julkisia. Suullisen käsittelyn ajankohdan ja paikan lisäksi myös tieto käsittelyn vaiheista on julkista.

OikJulkL:n mukaan oikeudenkäynnin asianosaisesta annettiin tiedoksi vain nimi, mutta muu tieto ei ollut julkista. YTJulkL:n mukaan asianosaisesta tulee antaa sellaiset tiedot, jotka ovat tarpeen asianosaisen henkilöllisyyden yksilöimiseksi. Henkilötietojen osalta yksilöimiseksi riittävät tiedot ovat yleensä nimi, kotipaikka ja syntymäaika (Sainio 2007, 20). Joissain tapauksissa voidaan henkilön yksilöimiseksi käyttää henkilötunnuksen loppuosaa, jos se on diaariin kirjattu, sillä samannimisiä henkilöitä voi löytyä isommilta paikkakunnilta useampia. Asianosaisten yksilöinti on tärkeää, ettei henkilöitä leimattaisi aiheettomasti väärinkäsitysten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Asianomistajalla tarkoitetaan rikosasiassa vahinkoa kärsinyttä osapuolta tai oikeuden loukkauksen kohdetta. Asianomistajasta voidaan käyttää myös nimitystä (rikoksen) uhri. Tiedot asianomistajan henkilöllisyydestä voidaan määrätä salassa pidettäväksi, jos käsiteltävä asia koskee erityisen arkaluontoista yksityiselämään liittyvää seikkaa. Tällaisessa asemassa ovat usein seksuaaliri-

koksen uhriksi joutuneet henkilöt. Salassapito edellyttää yleensä asianosaisen pyyntöä. Syytetyn henkilöllisyyttä koskevat tiedot ovat kuitenkin aina julkisia.

3.2.2 Tiedot oikeudenkäyntiasiakirjoista

YTJulkL:n ehkä suurin muutos on oikeudenkäyntiasiakirjoja koskevan sääntelyn uudistaminen. Uudistuksen perusajatuksena on, että oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuus ja salassapitosäännökset perustuvat YTJulkL:in samalla tavalla kuin kaikki muutkin oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säännökset (Tapanila 2009, 65). Ennen viranomaisen hallussa oleviin asiakirjoihin, joihin oikeudenkäyntiasiakirjat lukeutuivat, sovellettiin julkisuuslakia. Asiakirjajulkisuudesta säädetään siis pääsääntöisesti YTJulkL:ssa, mutta edelleen julkisuuslaki tulee sovellettavaksi niissä tapauksissa, joissa YTJulkL:sta ei löydy asiaa koskevaa säätelyä.

Laissa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa on määritelty mitä oikeudenkäyntiasiakirjalla tarkoitetaan. Oikeudenkäyntiasiakirjan määritelmä on uusi lisäys lakiin ja se selventää lain soveltamista, kun tiedetään mitä asiakirjaa säännös koskee. Oikeudenkäyntiasiakirjalla tarkoitetaan tiettyyn yksittäiseen oikeudenkäyntiin liittyvää, tuomioistuimelle toimitettua tai siellä laadittua asiakirjaa (HE 13/2006, 28). Oikeudenkäyntiasiakirjan määritelmä on laaja, sillä se on tarkoitettu kattamaan myös sellaiset aineistot, joita ei sellaisenaan oteta huomioon ratkaistaessa, mutta jotka kuuluvat oikeudenkäyntiaineistoksi. Näitä ovat esimerkiksi esitutkintapöytäkirjat, joihin ei vedota pääkäsittelyssä (HE 13/2006, 28). Oikeudenkäyntiasiakirjoihin sovelletaan YTJulkL:a vielä senkin jälkeen kun asia ei ole enää vireillä tuomioistuimessa.

Lainuudistuksen myötä suoraan salassa pidettävien asiakirjojen määrä väheni. Lain mukaan salassa pidettäviä asiakirjoja ovat vain valtion turvallisuuteen liittyvät asiakirjat, arkaluonteista henkilön yksityiselämän suojan piiriin kuuluvaa tietoa sisältävät asiakirjat sekä tuomioistuimen neuvottelusalaisuuden piiriin kuuluvat oikeudenkäyntiasiakirjat. Tämän lisäksi laissa on säännös, että

tuomioistuimien voi ehdotuksen mukaan määrätä muitakin oikeudenkäyntiasiakirjoja salaisiksi. Salassa pitämisen edellytyksenä on kuitenkin, että asiakirja sisältää tietoja, jotka on jonkin toisen lain perusteella pidettävä salassa sekä asiakirjan julkiseksi tulo aiheuttaisi merkittävästi haittaa suojattavalle. Huomattavaa on, että näissä tapauksissa asiakirja voidaan määrätä salassa pidettäväksi ainoastaan siltä osin kuin se sisältää salassa pidettävää tietoa (Tapanila 2009, 99). Asiakirjan sisältöä ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Edellytyksenä on, että osittain salassa pidettävä tieto on helposti eroteltavissa asiakirjasta (Rintala 2008, 368). Uudistuksiin lukeutuu myös se, että oikeudenkäyntiasiakirjaa ei voi määrätä salaiseksi vain sillä perusteella, että käsitteily on ollut suljettu (HE 13/2006). Asiakirjan salassapitopäätös tulee tehdä itsenäisesti asiakirjan sisällön perusteella.

YTJulkL:n oikeudenkäyntiasiakirjojen salassapitoajat poikkeavat siitä, mitä julkisuuslaki säättää viranomaisen asiakirjoista ja niiden salassapitoajoista. YTJulkL:n salassapitoajat ovat lähtökohtaisesti lyhyempiä kuin mitä julkisuuslaissa. Tämä johtuu oikeudenkäynnin korostetusta julkisuusvaatimuksesta (HE 13/2006, 18). Salassapitoaika vaihtelee 80, 60 ja 25 vuoden välillä riippuen suojeltavan asian laadusta. Osa salassapitoajoista on jätetty tuomioistuimen harkinnan varaan ja lakiin on kirjattu vain enimmäissalassapitoaika. Hallituksen esityksessä korostetaan, että salassapitoaikaa ei pitäisi määrätä pidemmäksi kuin mitä salassapidolla suojeltavaksi määrätyn edun turvaaminen vaatii.

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin häntä koskevassa asiassa kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusajatuksiin ja se on kirjattu PL 21 §:ään oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä. Tiedonsaantioikeutta koskeva säännös on kirjattu myös YTJulkL:in. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteeseen kuuluu, että asianosaisella on oikeus saada kaikki asiassa huomioon otavat asiakirjat tietoonsa (HE 13/2006, 47). Siksi lakiin on erikseen kirjoitettu, että asianosaisella on oikeus saada tieto muunkin kuin julkisen oikeudenkäyntiasiakirjan sisällöstä.

3.2.3 Tiedot käsittelystä

Oikeudenkäynnin käsittely on jo ennestään ollut korostetun julkinen. Laissa on erillinen säädös siitä, että käsittelyn julkisuus on pääsääntö, josta voidaan poiketa vain tietyin edellytyksin. Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetussa laissa (945/1984) oli säännöksiä, joiden mukaan tietyissä tapauksissa oli pakko pitää suljettu käsittely. Uuden lain myötä tästä luovuttiin, ja nyt suljetun käsittelyn pitäminen on aina harkinnanvaraista. Lakiin kirjattiin ylös ne syyt, joiden perusteella voidaan määrätä oikeudenkäynti käsiteltäväksi ilman yleisöä eli suljettuna käsittelynä. Tuomioistuimen harkinnassa ratkaisevaa onkin esitettävän tiedon luonne ja siitä aiheutuvat seuraukset, mikäli asia käsiteltäisiin julkisena (Rintala 2008, 368). Näin ollen tietynlaista asiaa ei enää automaattisesti käsiteltäisi suljettuna, vaan tapauskohtaisesti harkittaisiin, onko asiassa sen sisällön vuoksi tarpeen pitää yleisöltä suljettu käsittely.

Suljettu käsittely tapahtuu pääsääntöisesti asiaan osallisen pyynnöstä. Tosin asianosaisen pyynnöstä ei automaattisesti seuraa, että asia käsitellään suljetuin ovin, vaan tuomioistuimen on aina itse harkittava täyttyykö suljetun käsittelyn edellytykset (Rintala 2008, 369). Viran puolesta tuomioistuin voi vain erityisestä syystä päättää asian käsittelemisestä suljetuin ovin. Lain tavoitteena oli julkisuuden lisääminen. Hallituksen esityksen mukaan käsittely tulisikin toimittaa suljettuna vain siltä osin kuin se on välttämätöntä suojeltavan asian turvaamiseksi.

OikJulkL:ssa oli säännöksiä oikeudenkäynnin taltioinnista. Median kiinnostus tuomioistuimissa käsiteltäviä asioita kohtaan on kuitenkin kasvanut lain säätämisestä, joten uudistus oli tarpeen. YTJulkL:n mukaan oikeudenkäynnin taltioiminen olisi edelleen sallittua vain puheenjohtajan luvalla. Uutta laissa on ne tarkennetut kriteerit, joiden täyttyessä oikeudenkäyntiä voidaan taltioida. Taltiointia ei tule hyväksyä, mikäli siitä aiheutuu merkittävää haittaa prosessin

läpiviemiselle. Laissa on säännökset myös siitä, missä vaiheessa oikeudenkäyntiä kuvaaminen tai muu tallentaminen olisi sallittua.

Lailla on haluttu myös korostaa todistajan asemaa. Lakiin on lisätty yleisön läsnäolon rajoitusperusteeksi todistajan suojeluun liittyvä peruste. Yleisön läsnäoloa voidaan rajoittaa, mikäli se on tarpeen todistajan, muun kuultavan tai asianomistajan suojaamiseksi henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta (HE 13/2006, 20). Tällä turvataan se, että todistaja voi kertoa tietonsa ilman pelkoa tai uhkatekijöitä.

3.2.4 Tiedot ratkaisusta

Pääsäännön mukaan ratkaisu on julkinen, ellei sitä ole erikseen määrätty salaiseksi. Ratkaisun julkisuus tarkoittaa sitä, että yleisöllä on oikeus olla läsnä ratkaisua julistettaessa sekä sitä, että ratkaisun sisältävä asiakirja on julkinen, eli siis yleisesti luettavissa (Tapanila 2009, 216). Ratkaisuun liittyvät säännökset ovat YTJulkL:ssa omana lukunaan, eroteltuna muista oikeudenkäyntiasiakirjoista ja käsittelystä. Tämä on selkeyttänyt lain soveltamista, sillä ratkaisuasiakirja ei ole verrattavissa sisällöltään muihin asiakirjoihin. Ratkaisu on myös se, mikä kiinnostaa yleisöä ja mediaa ja mikä on niille merkityksellisin.

Ratkaisuasiakirja voi olla kokonaan tai osittain salainen. Tuomioistuimen harkinnassa on, onko osittainen salassapito riittävä. Tähän myös pitäisi pyrkiä. On myös katsottu, että mikäli on mahdollista, tuomio tulisi muotoilla niin, että salassa pitoon ei olisi tarvetta. Tuomioistuimen ratkaisu ei suoraan lain nojalla ole salassa pidettävä, vaan se vaatii erillistä päätöstä siitä, että asia, joka sisältyy ratkaisuun, on salassa pidettävä. Ratkaisu voidaan määrätä salaiseksi vain siltä osin kuin se sisältää salassa pidettäviä tietoja (Rintala 2008, 370). Ratkaisun lopputulos ja sovelletut lainkohdat ovat aina julkisia.

Ehkä näkyvin ratkaisuasiakirjoihin liittyvä uudistus YTJulkL:ssa on säännökset julkisesta selosteesta. Tuomioistuimen tulee laatia ratkaisusta julkinen seloste,

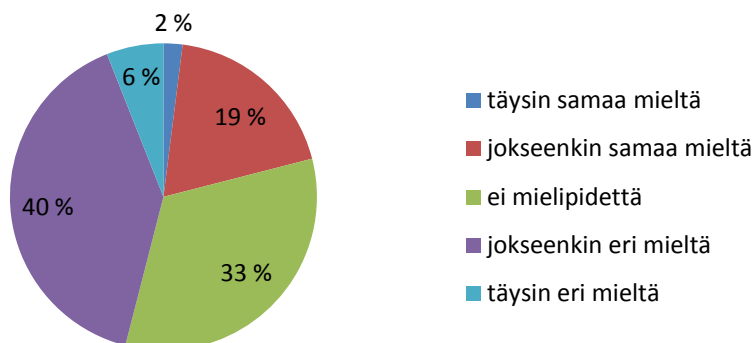
mikäli ratkaisu on määrätty salassa pidettäväksi. Asian tulee olla myös yhteiskunnallisesti merkittävä tai että se on herättänyt huomattavaa kiinnostusta julkisuudessa. Julkinen seloste sisältää selostuksen asiasta ja ratkaisun perusteluista. Julkisen selosteen tarkoitus on palvella julkisuuden tarpeita myös salassa pidettävien juttujen osalta. Julkisen selosteen tarkoituksena on ohjata käytäntöä siihen, etteivät ratkaisut olisi joko julkisia tai salaisia, vaan että olisi välimuoto, jossa on otettu huomioon ratkaisun julkisuus ja samalla salassapitointressit (HE 13/2006, 21).

4 Lainmuutoksen vaikutukset

4.1 Yleiset vaikutukset

Lakiuudistuksen tärkein tavoite oli lisätä tuomioistuimen toiminnan julkisuutta ja avoimuutta. Oikeustoimittajat ry:n tekemän tutkimuksen mukaan lainmuutokset eivät ole parantaneet avoimuutta tuomioistuintoiminnassa. Toimittajien mielestä on todennäköisesti käynyt juuri päinvastoin, eli oikeudenkäyntien salaaminen on lisääntynyt. Noin 45 % vastaajista oli sitä mieltä, että lainuudistus ei ole lisännyt oikeudenkäynnin julkisuutta ja ainoastaan noin viidennes vastaajista koki uudistuksen lisänneen oikeudenkäynnin julkisuutta (kuvio 4). Tosin tässä kohtaa on todettava, että vastaajista kolmannes ei osannut vastata kysymykseen ollenkaan, mikä merkitsee, ettei tutkimustulos välttämättä kuvaa todellista käytäntöä.

"Lakiuudistus lisäsi oikeudenkäynnin julkisuutta"

Kuvio 4. Toimittajien mielipide lainuudistuksen onnistumisesta

Toimittajien kommentteista on nähtävissä, etteivät he näe muutoksen vaikuttaneen käytännön tasolla. Jos muutosta on tapahtunut, se ei ole ollut kovinkaan suurta. Tuomioistuinkohtaiset erot ovat olleet huomattavia, eikä julkisuuskysymyksissä ole ollut huomattavissa yhtenäistä linjaa. Eräs toimittajista huomautti tosin, että julkisuuteen liittyvät asiat hänen omalla alueellaan toimivat hyvin jo ennen lainmuutosta.

Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomarit kertoivat haastatteluissa pitävänsä lainuudistusta hyödyllisenä, mutta samalla totesivat, ettei kyse ole käytännön työn kannalta kovinkaan suuresta asiasta. Yli puolet haastatelluista tuomareista oli sitä mieltä, ettei lakiuudistus näy käytännön työssä lähes mitenkään. Lain sisältö on lähtökohtaisesti sama, sillä kyseiset säädökset ovat olleet jo olemassa ja nyt ne vain on koottu saman lain alle. Yleisesti ottaen julkisuuteen kiinnitetään enemmän huomiota, mutta se tulee harvoin esille jokapäiväisessä työssä. Suurin salassa pitoa koskeva asiaryhmä on seksuaalirikokset, eikä näihin säädöksiin ole tullut suurtakaan muutosta.

Lakiuudistus on osaltaan helpottanut tuomioistuimen toimintaa, sillä se on selkeyttänyt lain soveltamista. Toisaalta osa tuomareista koki itse lain vaikeaselkoiseksi, ja näin ollen julkisuuteen liittyvät asiat hankaliksi. Kun kyse on julkisuudesta, tulee siihen kiinnittää enemmän huomiota ja näin ollen se on lisännyt tuomareiden työmäärää. Tosin asiat tulevat esiin suhteellisen harvoin, joten ongelmaa asiassa ei liiemmin ole. Eniten muutosta on tapahtunut asiakirjojen kohdalla. Eräs tuomari mainitsi asiakirjoja koskevan sääntelyn olevan osittain epätarkkaa, mikä osaltaan lisää tuomarin harkintaa ja näin ollen vaikeuttaa päätösten tekemistä.

Eräs tuomari puolestaan näki, että julkisuusasioita korostetaan nykyään liikaa. Median kiinnostus on julkisuushakuista, jossa keskitytään vain myyviin otsikoihin. Mediaa kiinnostavat asiat ovat vain pieni osa tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista, jolloin ne antavat vääristyneen kuvan tuomioistuimen toiminnasta.

Tuomareiden mielestä uusi laki vastaa suurilta osin jo olemassa ollutta käytäntöä. Muutokset ovat olleet lähinnä periaatteellisella tasolla, sillä uudistuksen yhteydessä jo olemassa olleet säännökset kirjattiin lakiin uudelleen uudella tavalla, muuttamatta sitä kuitenkaan merkittävästi. Tuomarit kokivat uudistuksen selventäneen lakia ja erityisesti eri julkisuuden lajien säätelyä (diaari-,

asiakirja-, käsittely- ja ratkaisujulkisuus). Lainmuutos on etenkin asiakirjojen osalta selventänyt käytäntöä. Uusi laki selvensi ainakin periaatteellisella tasolla asiakirjojen osalta jaottelua salaisiin ja julkisiin asiakirjoihin. Myös asiakirjan osittainen salaaminen koettiin hyväksi uudistukseksi.

Hyvänä uudistuksena tuomareiden keskuudessa koettiin lähes kaikkien julkisuutta koskevien säännösten kokoamisen yhteen lakiin. Tämä on helpottanut sekä tuomioistuinten, yleisön, että median toimintaa. Suurin osa tuomareista piti onnistuneena eri julkisuuslajien selvää jäsentelyä ja näin mahdollistettua tarkempaa sääntelyä. Eräs tuomari totesikin nyt löytävänsä helpommin vastauksen julkisuuteen liittyviin kysymyksiin.

4.2 Oikeudenkäyntiasiakirjat

4.2.1 Salassa pidettävien asiakirjojen väheneminen

Haastateltaessa Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomareita ilmeni, että suurin osa heistä mieltää salaisten asiakirjojen vähentyneen jossain määrin. Tarkkaa määrää salaisista asiakirjoista ei ollut tiedossa ennen lainuudistusta eikä sen jälkeen, joten konkreettinen mittaaminen ei ole mahdollista. Suurin osa vastaajista kuitenkin koki, että todennäköisesti salassa pidettävien asiakirjojen määrä on vähentynyt, mutta muutos entiseen ei ole kovinkaan merkittävä. Salassa pidettäviä asiakirjoja ei ennen lainmuutosta vastaajien mielestä ollut edes paljoa suhteuttaessa kaikkien asiakirjojen määrään. Yksi tuomareista oli sitä mieltä että salassa pidettävien asiakirjojen määrä on saattanut jopa kasvaa. Mutta toisaalta hän toi myös esille sen seikan, että nykyään asiakirjojen salassa pitoon kiinnitetään muutenkin enemmän huomiota, joten se vain saattaa vaikuttaa siltä, että salassa pidettävien asiakirjojen määrä on kasvanut.

Eniten muutos on näkynyt lääkärintodistuksissa. Salassa pidettävistä asiakirjoista juuri lääkärintodistukset tulevat jokapäiväisessä työssä esiin. Ennen ne

olivat suurimmaksi osaksi salassa pidettäviä. Nykyään lääkärintodistuksen salassapito on harkinnanvaraista. Ratkaisevaa onkin, mitä asiakirja sisältää, eikä niinkään se minkä tyyppisestä asiakirjasta on kyse. Käytännössä uudistuksella on ollut vaikutuksia myös osittaiseen salassa pitoon. Kun ennen on määrätty koko asiakirjapino salaiseksi, nykyään tulee erotella ne asiakirjat, jotka sisältävät salassa pidettävää tietoa. Tämän voidaan katsoa vähentävän ns. turhien salassa pidettävien asiakirjojen määrää.

Suuri merkitys salassa pidettävien asiakirjojen määrän vähentymiselle on ollut lainuudistuksen myötä tullut säännös, jonka mukaan salassapitopäätös on tehtävä pyydettyä tai jos tuomioistuin pitää ratkaisun tekemistä tarpeellisenä. Säännöksen seurauksena asiakirjan salassapitoon ei tarvitse puuttua, jos siihen ei erikseen vedota. Jos kukaan ei kysy tietoa asiakirjasta, ei käräjätuomarin tarvitse tehdä päätöstä asiakirjan salassapidosta. Näin ollen salassapitokysymys ei aktualisoidu.

4.2.2 Harkintavallan lisääminen

Lainuudistuksessa vähennettiin suoraan lain nojalla salassa pidettävien asiakirjojen määrää. Tällä lisättiin tuomareiden harkintavaltaa yksittäistapauksissa. Harkintavallan lisääminen koettiin yleisesti positiiviseksi.

Laista löytyy edelleen tietyt säännökset, joiden mukaan asiakirja on pidettävä salassa. Käräjätuomareiden vastauksista ilmeneekin, että he kokevat säännöksiä olevan edelleen samat kuin ennenkin, mutta nyt ne vain on kirjattu siihen muotoon, että tuomioistuin määrää asiakirjat salaisiksi, eikä niin että ne olisivat laissa määrätty salassa pidettäviksi.

Tiedusteltaessa tuomareilta harkintavallan lisäämisen merkitystä verrattuna vanhaan malliin, jossa salassapitotapaukset oli kirjattu lakiin, vastaukset olivat lähes yhteneväiset. Toisaalta olisi hyvä, että säännökset salassapidosta löytyisivät suoraan laista, mutta kaikki kannattivat harkintavallan lisäämistä.

Subjektiivisen näkökulman mukaan tuomareiden olisi helpompi perustella ratkaisuja salassapidosta, mikäli säännökset salassapidon edellytyksistä löytyisivät suoraan laista. Tämä helpottaisi tuomioistuimen toimintaa ja lisäisi sen varmuutta. Kuitenkin on huomattava, ettei laki ole tyhjentävä. Lain tulisi olla selkeä ja täydellinen, jotta se kattaisi kaikki mahdolliset tapaukset. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista eikä realistista.

Tulkinnanvaraiset tilanteet täydentävät lakia, sillä jokainen tapaus on erilainen, eikä niitä voida aukottomasti kirjata lakiin. Eräs vastaajista ilmaisi tämän osuvasti objektiivisena näkökulmana: ”On parempi, että tuomarilla on tapauskohtaisesti mahdollisuus harkintavaltaan, sillä mikään tapaus ei kuitenkaan koskaan ole samanlainen vaikka kyse olisi samasta rikosnimikkeestä”. Enemmistö vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että tapaukset, joissa tuomarin tulee käyttää harkintavaltaa, tulevat esiin vain harvoin. Eräs tuomari toikin esiin, että julkisuuskysymykset ovat esillä lähinnä pääkaupunkiseudulla. Muualla Suomessa ei julkisuutta taikka salassapitokysymyksiä pidetä ongelmana.

Laki määrittelee tarkat rajat sille, miten tuomioistuin voi käyttää harkintavaltaansa salassapitoasioissa. Koska tuomareille on annettu mahdollisuus tulkita tilanteita ja käyttää harkintavaltaa, he myös toimivat sen mukaan. Tämä saattaa johtaa erilaisiin lopputuloksiin riippuen tuomarista. On myös huomattavaa, että ratkaisun tekevä tuomari ei välttämättä miellä, että asiakirja tulisi määrätä salassa pidettäväksi, mitä voidaan pitää ongelmana. Siksi onkin hyvä, että suurin osa salassapitopyynnöistä on asianosaislähtöisiä. Asianosainen itse yleensä tietää, mikäli jokin asiakirja sisältää tietoa, jota hän ei halua yleiseen tietoon. Toisaalta harkintavallan lisääminen on kasvattanut tuomareiden vastuuta, etenkin niissä tilanteissa, joissa ratkaisu on väärä. Jos säännökset olisivat laissa, ratkaisut salassapidosta olisivat enemmänkin tuomioistuinten rutiintoimia. Tätä ei kuitenkaan voida pitää tavoiteltavana.

Eräs tuomareista toi esiin haitta-analyysin teon ratkaistaessa salassa pidettäviä asioita. Asiassa tulee punnita salassa pidettävän ja julkisen välisiä eroja ja pienemmän haitan perusteella tehdä ratkaisu. Tapauskohtainen harkintavalta voi ilmetä ongelmina, jos painiskellaan siitä onko asiassa perusteita salaiseksi määrittämiseksi tai miksi sitä halutaan salaiseksi. Koska kyse on yleensä henkilön yksityiselämästä, kallistutaan usein salassapidon puolelle. Salassapitopäätöksistä voi hakea muutosta hovioikeuteen. Eräs vastaajista toikin esille sen seikan, että muutoksenhaku hovioikeuteen toimii eräänlaisena ”vara-ovena”. Mikäli lähtökohtaisesti julkinen tieto on määrätty salassa pidettäväksi, ei siitä ole aiheutunut korvaamatonta haittaa, ho voi päätöksellään määrätä asiakirjan julkiseksi. Kuitenkin mikäli oikeasti salainen asiakirja on ko:ssa määrätty julkiseksi, tätä ho ei voi päätöksellään ”korjata”, sillä tieto on jo ollut julkisessa tiedossa. Näin ollen salassapitopäätös on hankalissa tapauksissa parempi vaihtoehto kuin se, että asia olisi julkinen.

4.3 Ratkaisiasiakirjat

4.3.1 Ratkaisujen julkisuus

Ratkaisut ovat lähtökohtaisesti julkisia. Tämän pääsäännön vahvisti myös kärjätuomareiden haastattelu, sillä kaikki tuomarit totesivat asian olevan näin. Jos ratkaisu on määrätty salaiseksi, on siihen yleensä hyvä syy. Julkisuus on aina haitaksi syyttömälle tai muuten asiaan tahtomattaan liittyvälle. Siksi onkin tärkeää pystyä salaamaan tietyissä tapauksissa esim. henkilötietoja. Suurin osa salassa pidettävistä ratkaisuista koskee seksuaalirikoksia. Kaikissa seksuaalirikoksissa ei ratkaisua tarvitse määrätä salaiseksi, tämä riippuu tapauksen sisällöstä. Joissain tapauksissa riittää, että asiakirjasta peitetään asianomistajien nimet.

Ratkaisiasiakirjojen osalta voidaan muutoin suurimmalta osin todeta samaa kuin muiden asiakirjojen julkisuudesta on edellä sanottu.

4.3.2 Julkinen seloste

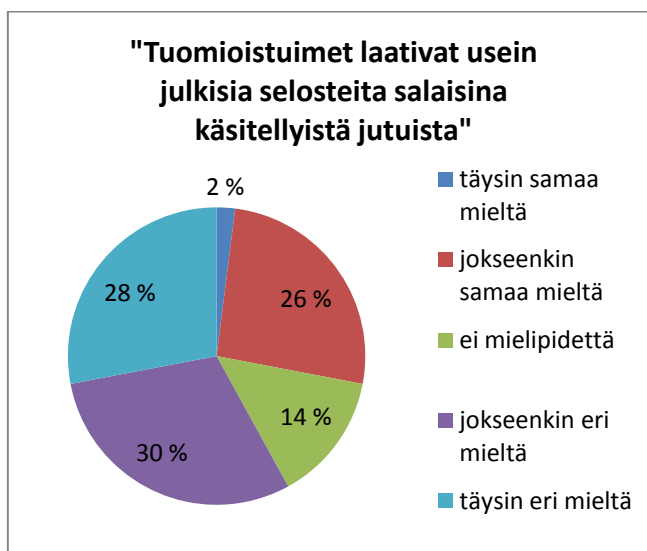
Salassa pidettävästä ratkaisusta on tiettyjen ehtojen täyttyessä laadittava julkinen seloste. Tämä sisältää pääpiirteittäin selostuksen asiasta ja ratkaisun perusteluista.

Julkisen selosteen laatimisen määrä vaihtelee suuresti. Joissain kärjäoikeuksissa niitä ei ole laadittu ollenkaan, kun taas toisissa kärjäoikeuksissa niitä on voitu laatia useita. Alioikeuksien tarkastajan kertomuksen mukaan vuoden sisällä lain uudistuksesta on Turun kärjäoikeudessa tehty vain yksi julkinen seloste. Samoin kertomuksesta ilmenee, että Tampereen kärjäoikeudessa selosteita on laadittu useampia, kuitenkin vähäinen määrä kärjäoikeuden asiamäärään nähden. Varsinais-Suomen kärjätuomareiden haastatteluista ilmeni, että haastateltavista vain yksi oli laatinut YTJulkL:ssa tarkoitetun julkisen selosteen. Yleisesti voidaan sanoa, että selosteiden määrä on jäänyt vähäiseksi (Turun HO, 2008).

Rikostoimittajat ovat asiassa samoilla linjoilla, kuten alla olevasta kuviosta ilmenee (kuvio 5). Oikeustoimittajien kyselyyn vastanneista yli puolet oli sitä mieltä, että tuomioistuimet laativat harvoin julkisia selosteita suljetuin ovin käsitellyistä jutuista. Rikostoimittajista vain 2 % oli sitä mieltä, että tuomioistuimet laativat selosteita usein. Toimittajien kommentteista ilmenee, että toimittajat toivovat enemmän julkisia selosteita. He ovat myös ottaneet kantaa siihen, että selosteen antaminen riippuu liikaa tuomarista; jotkut tuomarit tekevät selosteita usein, kun taas jotkut tuomarit eivät koskaan.

Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomareiden haastatteluista ilmeni, että julkisten selosteiden vähäinen määrä selittyy suurelta osin sillä, että yhteiskunnallisesti merkittäviä tai mediassa suurta kiinnostusta herättäneitä salassa käsiteltyjä juttuja ei ole ollut. Näin ollen ei ole lain mukaan ollut tarvetta laatia julkista selostetta. Muutama vastaajista korosti sitä, että pelkkä median kiin-

nostus ei riitä julkisen selosteen laatimisen edellytykseksi, vaan on oltava tarve tuoda tieto julkisuuteen. Pelkkä median uteliaisuus ei siis riitä perusteeksi.

Kuvio 5. Toimittajien mielipide julkisten selosteiden laatimisesta (Oikeustoimittajat ry 2008)

Tuomioistuimen ratkaisussa tuomiolauselmä ja sovelletut lainkohdat ovat aina julkisia. Jos julkiseen selosteeseen ei pystytä laatimaan muuta kuin mitä tuomiolauselmasta ilmenee, tai mikä on muuten julkisesti saatavissa, ei julkista selostetta kannata laatia ollenkaan. Tämä olisi vain resurssien tuhlausta. Rikostoimittajien kommentista ilmenee, että julkiset selosteet ovat olleet yleensä referaatteja tuomiolauselmista, eikä niissä avata salaista juttua yhtään sen enempää.

Julkisen selosteen laatiminen koetaan usein hankalaksi, sillä sitä laatiessa on otettava huomioon miten saada seloste palvelemaan tarkoitusta ilman, että se paljasta asiasta liikaa tai mitään salaista tietoa. Laatimista hankaloittaa myös se, että pienetkin tiedot voivat paljastaa suojattavan asian tai henkilön. Myös lainpykälästä voi helposti päätellä suojattavan asian laadun. Lisäksi tuomarit kokevat, että selosteen laatimisesta saatava hyöty ei vastaa siitä aiheutuvaa lisätyötä (Turun HO 2008, 40).

Rikostoimittajista yli puolet oli sitä mieltä, että julkisista selosteista saa hyvän käsityksen syytteenalaisista tapahtumista ja tuomion perusteluista. Vastaajien mukaan julkisten selosteiden laadussa ja sisällössä on huimia eroja. Yhden toimittajan kommentin mukaan julkinen seloste ei useinkaan laajenna jo tuomiolauselmasta ilmeneviä tietoja. Rikostoimittajat ry:n tutkimuksesta voidaankin päätellä, että tuomioistuimet eivät laadi riittävästi julkisia selosteita, mutta laadittujen selosteiden laatuun toimittajat ovat pääosin tyytyväisiä.

Rikostoimittajat ry:n kyselyyn vastannut toimittaja oli sitä mieltä, että julkisen selosteen tekeminen olisi erittäin tärkeää seksuaalirikoksissa, vaikka ne usein sisältävätkin arkaluonteista tietoa. Toimittajan mukaan on toimittajan omasta arvioinnista kiinni, että jutut tehdään asiallisesti, eikä oikeuden tarvitse sitä arvioida. Hän oli sitä mieltä, että kun toimittajalla on riittävästi tietoa tarjolla, itse jutun pystyy rakentamaan paremmin paljastamatta liikaa yksityiskohtia. (Oikeustoimittajat ry 2008). Tässä kohtaa on kuitenkin huomioitava, että toimittajien tehtävä on tiedottaa yleisölle mitä tuomioistuimissa tapahtuu. Tuomioistuimen tehtävänä on päättää salaisista ja julkisista tiedoista. Salaiseksi määrätyn asian tiedot ovat salaisia myös toimittajille. Mikäli tästä säännöstä poikettaisiin antamalla salaista tietoa toimittajille, vesittäisi se koko lain tarkoituksen. Vaikka tuomioistuimen tarkoitus ei ole laatia valmista artikkelia, tulee sen ottaa huomioon jo selostetta laadittaessa ne seikat, mitkä ovat tarpeellisia asian selventämiseksi ja ne asiat, jotka on pidettävä salassa.

Selosteiden muoto vaihtelee asian laadusta ja selosteen laatijasta riippuen. Alioikeustarkastajan mukaan selosteita on kolmen tyyppisiä, joista yleisin on uutisen muotoon laadittu tiedote (Turun ho 2008, 41). Muita muotoja ovat tuomiolyhennelmä (tiivistelmä) sekä ranskalaisin viivoin laadittu asian ydinkohdat sisältävä seloste. Varsinais-Suomen käräjäoikeuden haastatelluista tuomareista 2/3 laatisi selosteen tuomiolyhennelmän muotoon, kun taas 1/3 käyttäisi uutistiedotetta. Parhaiten tarkoitusta palvelee seloste, jossa perustelujen ydinkohtien ja lopputuloksen lisäksi on pyritty avaamaan tekstiä niin, että se on myös yleisön ymmärrettävissä.

4.4 Suullinen käsittely

4.4.1 Harkintavallan lisääminen

YTJulkL:ssa ei ole enää säännöksiä pakollisesta suljetusta käsittelystä, vaan suljetun käsittelyn toimittaminen on aina tuomioistuimen harkinnan varassa. Haastateltaessa tuomareita ilmeni, että tämä lainuudistus ei kuitenkaan näy käytännössä. Vastaavat säännökset löytyvät edelleen laista, niitä ei vain ole kirjoitettu pakottavaan muotoon. Julkisuuslain mukaan käsittely oli pakko pitää suljettuna vain valtion turvallisuutta koskevissa asioissa, jotka ovat yleisesti harvinaisia.

Julkisuuden lisääminen ja tuomarien harkintavallan kasvattaminen suullisten käsittelyjen osalta ei haastateltujen tuomarien mielestä ole käytännön työssä näkynyt. Tapaukset ovat edelleen samantapaisia ja säännösten säilyessä sisällöllisesti samankaltaisina ei lainmuutoksesta ole huomattavissa suurta vaikutusta.

Rikostoimittajien mielestä laki antaa tuomareille liian suuren harkintavallan. Lähes 70 % vastanneista toimittajista oli joko täysin tai jokseenkin tätä mieltä ja vain alle 10 % jokseenkin eri mieltä. Tästä voidaankin päätellä, että toimittajien mielestä tuomioistuimen harkintavalta ei ole hyvä asia ainakaan oikeudenkäynnin julkisuuden kohdalla. Tämä on sinänsä mielenkiintoinen tutkimustulos, sillä uudistuksella juuri lisättiin tuomioistuimen harkintavaltaa. Rikostoimittajat olivat myös vahvasti sitä mieltä, että ongelmat ovat henkilötasolla. Noin 75 % vastanneista toimittajista oli sitä mieltä, että oikeudenkäyntien salaaminen johtuu usein tuomarin julkisuuskielteisestä asenteesta eikä niinkään lainsäädännönsistä. Toimittajat olivat sitä mieltä, että tuomareiden toiminta on liian vaihtelevaa ja erot tuomareiden kesken ovat tuntuvia. Ongelmaksi tämä muodostuu ratkaisun ennustettavuuden kohdalla. Samanlaisissa jutuissa toinen tuomari voi päätyä julkiseen käsittelyyn kun taas toinen määrää käsittelyn pidettäväksi suljettuna yleisöltä. Haastatellun ko:n tuomarin mukaan tämä

saattaa olla mahdollista, mutta on otettava kuitenkin huomioon, että jokainen tapaus on kuitenkin erilainen. Jokaisella tuomarilla on hieman erilaiset painotukset, mitkä saattavat johtaa hieman erilaisiin lopputuloksiin.

YTJulkL:n mukaan salassapitopäätös tulee perustella. Rikostoimittajista suurin osa, yli 80 %, oli sitä mieltä, että tuomioistuimet eivät perustele riittävästi ja ymmärrettävästi oikeudenkäynnin salaamista. Perusteluja kuvailtiin heikoiksi tai jopa puutteellisiksi. Salaamisen perustelujen heikkous saattaa olla pääsyy sille, että toimittajista jopa 90 % oli eri mieltä siitä, että oikeudenkäyntejä salataan vain perustelluista syistä. Tuomareiden mielestä perustelemisessa ei ole ollut ongelmaa. Kaikki vastanneet tuomarit pitivät riittävänä suppeaa ja tarkkaa perustelua. Vaikeammissa tapauksissa ja hylättäessä salassapitopyyntö perustelut tulee tehdä laajemmin. Muutoin perusteluiksi riittää viittaus lainkohtaan ja asiaviittaus kyseessä olevaan asiaan. Lainkohdasta ilmenee yleensä selvästi syy salassapidolle.

4.4.2 Osittain suljettu käsittely

Käsittelyjulkisuuden saralla ongelmia on käytännössä ilmennyt osittain suljetun käsittelyn kohdalla (Turun ho 2008, 39). Julkisuus on suullisen käsittelyn pääsääntö. Suljettua käsittelyä ei saisi tulkita laajasti, vaan suljettu käsittely tulisi toimittaa vain siltä osin suljettuna kuin se on tarpeen. Niissä tapauksissa, joissa salassa pidettävä osa on selkeäpiirteinen ja helposti eroteltava, ei ole aiheutunut suurempia ongelmia. Sen sijaan, kun salassapito koskee tiettyä teemaa, joka toistuu koko käsittelyn ajan, on ilmennyt ongelmia käsittelyn toteuttamisessa. Rikostoimittajat ovat huomanneet saman ongelman, sillä yli 80 % tutkimukseen vastanneista oli sitä mieltä, että tuomioistuimet määräävät usein koko oikeudenkäynnin salaiseksi, vaikka se voitaisiin käsitellä ainakin osittain julkisesti. Toimittajat pitivät ratkaisua koko käsittelyn salaamisesta tuomarille ns. helppona ratkaisuna.

Koko käsittelyn pitäminen salassa voi näyttää ulospäin helpolta ratkaisulta, mutta tuomarin tulee asiaa päätettäessä harkita asiaa useilta kannoilta. Täytyykö asiassa suljetun käsittelyn edellytykset? Onko salassa pidettävän osan erotteleminen mahdollista? Jos salassa pidettävä asiaa ei voida suoraan erottaa, haittaako se mahdollisesti prosessin läpivientiä? Onko enemmän hyötyä vai haittaa pitää asia kokonaan salassa? Jo näiden kysymysten pohtiminen kertoo, ettei asia ole niin yksinkertainen kuin miltä se saattaa näyttää.

Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomareista suurin osa oli sitä mieltä, että käsittelyt ovat edelleen suurimmalta osin kokonaan suljettuja enemmän kuin osittain suljettuja. Asia ei kuitenkaan ilmene usein. Tähän vaikuttaa se, ettei istuntoja kovinkaan usein ole seuraamassa ketään. Tällöin päätöstä käsittelyn julkisuudesta ei tarvitse tehdä. Tällä ei ole vaikutusta asiakirjoihin tai muihin todisteisiin, sillä niitä koskeva salassapitoratkaisu voidaan tehdä erikseen. Suuntauksena on kuitenkin huomattavissa, että kokonaan suljetuista istunnoista luovuttaisiin ja siirryttäisiin osittain julkisiin istuntoihin.

Jos salassa pidettävä asia on ollut järkevästi eroteltavissa, on asiassa pidetty vain osittain suljettu käsittely. Tämä on ollut myös mahdollista niissä tapauksissa, kun asia tulee esiin useammassa kohtaa käsittelyn aikana. Yleensä tällaisia useasti esiin tulevia seikkoja voivat olla esimerkiksi teon motiivi tai muu teema. Käsittelyn, jossa salassa pidettävä teema tulee esiin useampaan kertaan, johtaminen on hankalaa. Kyseisen teeman tullessa esiin tulee tuomioistuimen huolehtia siitä, ettei paikalla ole yleisöä. Tämä ihmisten salista poistaminen ja takaisin sisään kutsuminen haittaa prosessin etenemistä huomattavasti. Tuomarilla on tällöin käsissään prosessijohdollinen ongelma. Onko käsittelyn julkisuus niin painava peruste, että sen vuoksi kannattaa vaarantaa prosessin läpivienti. Tästä syystä usein päädytäänkin kokonaan suljettuihin käsittelyihin, vaikka teoriassa käsittely voitaisiin viedä läpi osittain julkisena.

4.4.3 Käsittelyn taltiointi

Suullisen käsittelyn taltioinnilla tarkoitetaan valokuvaamista, nauhoittamista ja muutoin tallentamista sekä teknisin menetelmin kuvan ja äänen siirtämistä. Pääsääntöisesti muulla tahoilla kuin tuomioistuimella on oikeus kuvata ennen käsittelyn alkua tiettyjen laissa säädettyjen edellytysten täytyttyä. Rikostoimitajat ovatkin kyselyn mukaan tyytyväisiä siihen, miten ko:n puheenjohtajat sallivat yleensä kuvaamisen ennen istunnon alkua. Toimittajien mukaan nykytilanne on huomattavasti parempi kuin mitä se oli 10 vuotta sitten.

Ko:n tuomareiden haastatteluista käy ilmi, ettei istuntojen kuvaaminen tai muunlainen taltiointi ole muodostunut ongelmaksi Turun / Varsinais-Suomen kärjäoikeudessa. Itse asiassa kuvaaminen on erittäin harvinaista. Lähes jokainen tuomari toi esiin, että kuvaaminen on mahdollista vain puheenjohtajan luvalla. Tosin muutamalla tuomarilla on ollut asian suhteen kertaluontoisia ongelmia, kun asianosaisten joukossa saliin on saapunut kuvaajia valmiina kuvaamaan heti saliin päästessään.

Alioikeuksien tarkastaja tuo kertomuksessaan esille puheenjohtajan ja tiedotusvälineiden edustajien välisen tapaamisen, jossa on sovittu yhteisistä pelisäännöistä ja miten istunnon taltiointi voidaan toteuttaa. Tällaiset etukäteen tapahtuvat tapaamiset luovat yhteisymmärrystä tuomioistuimen ja tiedotusvälineiden välille. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomarit eivät tällaista mahdollisuutta ole käyttäneet, eikä toimittajien ja ko:n välille ole luotu erillisiä pelisääntöjä. Toisaalta tämä on ymmärrettävää, koska kuvaamista ei juurikaan tapahdu. Taltioimiseen liittyvät asiat pohditaan aina tapauskohtaisesti, siksi ei myöskään ole tarvetta sopia asiasta etukäteen.

Pääsääntönä on, että kuvaaminen sallitaan vain ennen käsittelyä ja ratkaisua annettaessa. Haastatellut tuomarit olivat myös tämän kannalla. Osa heistä toi kuitenkin esiin, että mediaa kiinnostavissa asioissa ratkaisu usein annetaan kansliassa, jolloin ratkaisun antamisen kuvaaminen ei ole mielekäästä. Jokai-

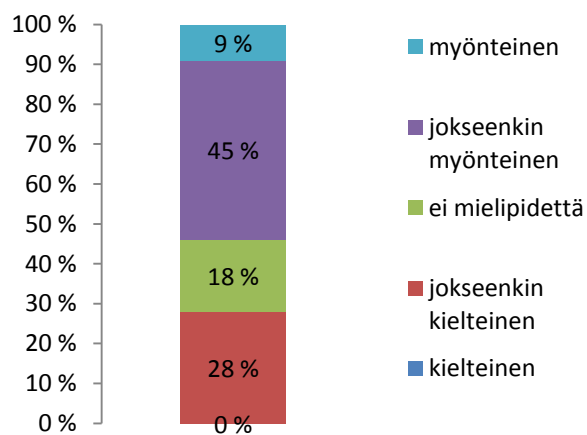
nen tuomari otti koko käsittelyn kuvaamiseen negatiivisen kannan. Erään vastaajan kanta oli erittäin selvä. ”Kaikki mikä voi häiritä oikean lopputuloksen saamista ja oikeuden toteutumista tulee estää ja keskittyä prosessin oikeaan läpivientiin”. Toinen tuomari toi hyvin esille sen, ettei tuomioistuimen tehtävänä ole julkisen ohjelman järjestäminen, tarkoittaen tällä juuri kokonaan julkisia oikeudenkäyntejä. Mikäli oikeudenkäyntejä kuvataan, on se asianosaisille ja todistajille kiusallista. Tuskin syyttäjäkään haluaa näkyä julkisuudessa, sillä hän on vain hoitamassa työtehtäviään oikeussalissa. Julkinen kuvaaminen saattaa myös vaikuttaa asianosaisten ja todistajien käyttäytymiseen, jolloin todellisuuden selvittäminen vaarantuu. Tuomarit antavat median vapaasti kuvata oikeussalin ulkopuolella, sillä tällöin haastatteluja lähinnä antavat ne, jotka ovat kiinnostuneita julkisuudesta tai haluavat käyttää sitä sanomansa välittämiseen. Ne jotka eivät halua tulla esiin julkisuudessa voivat tällöin helpommin kieltäytyä mahdollisista lausunnoista.

4.5 Tuomioistuimen ja tiedotusvälineiden välinen suhde

Yksi lainuudistuksen tavoitteista oli parantaa tiedotusvälineiden toimintamahdollisuuksia. Toimittajien ja tuomioistuimen välinen yhteistyö on tässä asiassa avainkysymys. Oikeustoimittajat ry:n tutkimuksessa kysyttiin toimittajilta heidän mielipidettään siitä, suhtautuvatko tuomarit yleensä myönteisesti toimittajiin. Kuten kuviosta 6 ilmenee, yli puolet vastaajista piti tuomarien suhtautumista myönteisenä. Reilu neljännes katsoi, että tuomareiden asennoituminen toimittajiin on jokseenkin kielteistä. Positiivista tutkimuksessa oli, ettei yksikään vastaajista pitänyt tuomareiden suhtautumista toimittajiin täysin kielteisenä. Toimittajat myös kommentoivat asiaa ja totesivat, että hajonta on suurta. Pääosa tuomareista suhtautuu toimittajiin myönteisesti, mutta poikkeuksiaakin löytyy. Kokemus median kanssa työskentelystä lisää toimittajien mukaan tuomareiden myönteistä suhtautumista toimittajiin.

Haastattelun perusteella Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomarit eivät ole paljon tekemisissä tiedotusvälineiden kanssa. Suurin osa tuomareista totesi,

ettei heille tule kyselyitä medialta juuri ollenkaan. Loputkin tuomareista olivat sillä kannalla, että yhteydenottoja tulee vain harvoin. Yksi tuomari totesikin, että yhteydenotot ovat vähentyneet ja arveli median kysyvän enemmän tietoja syyttäjiltä. Isoilla paikkakunnilla, kuten Turussa vain tietynlaiset jutut ylittävät median kiinnostuskynnyksen, joten kyselyitä tuomioistuimelle tulee vain harvoin. Pienemmillä paikkakunnilla tuomioistuimen toiminta saattaa herättää enemmän tiedotusvälineiden kiinnostusta, koska käsiteltävät asiat ovat paikallisia ja koskevat paikallisia, oman yhteisön tuntemia ihmisiä.

Kuvio 6. Toimittajien mielikuva tuomareiden suhtautumisesta toimittajiin

Suurin osa tuomioistuimiin tulevista median yhteydenotoista suuntautuu käräjäoikeuden kansliaan, jossa pystytään vastaamaan useimpiin median kysymyksiin. Usein kysyttyjä kysymyksiä ovat esimerkiksi tiedustelut henkilöiden vireillä olevista rikosasioista. Myös käräjäsihteerit vastaavat usein toimittajien kyselyihin, sillä ne koskevat yleensä pyyntöjä saada jokin tuomio tai muu asiakirja tiedoksi. Tuomioistuinten kansliahenkilökunta sekä käräjäsihteerit saavatkin kiitosta rikostoimittajilta. Toimittajat kehuvat yhteistyötä toimivaksi ja kertovat ongelmien ratkeavan kohtuullisessa ajassa. Lähes 90 % tutkimukseen vastanneista rikostoimittajista kertoi saavansa yleensä tai lähes yleensä helposti tuomioistuimesta pyytämänsä asiakirjat (Oikeustoimittajat ry 2008).

Käräjäoikeuden tuomareiden haastatteluista kävi ilmi, että vaikka osa toimittajista tulee paikan päälle seuraamaan suullisia käsittelyjä, suurimmalle osalle

riittää, kun he saavat tiedon ratkaisusta. Istuntoa seuraamaan tulleet toimittajat kuuntelevat vain syyttäjän perustelut ja vastapuolen väitteet ja niiden perustelut, sillä näitä tietoja ei ole saatavana julkisessa haastehakemuksessa. Toimittajat harvemmin jäävät kuuntelemaan todisteiden läpikäymistä, sillä näihin viitataan usein tuomiossa.

Lähtökohtana median ja tuomioistuimen välisessä yhteistyössä on, että media ottaa yhteyttä käräjäoikeuteen ja pyytää sitä kiinnostavia tietoja. Käräjäoikeus ei siis aktiivisesti ilmoita tiedotusvälineille tuomioistuimessa käsiteltävistä asioista, lähtökohtaisesti tiedotusvälineet tekevät aloitteen ja siihen reagoidaan tarvittavin keinoin. Tietyissä isoissa ja mediaa kiinnostavissa asioissa saatetaan toimia ennakoivasti ja laatia esimerkiksi lehdistötiedotteita, mutta tämä on harvinaista ja poikkeuksellista. Eräs haastatelluista tuomareista totesi, että korkeimman oikeuden tehtävä on tiedottaa ratkaisuksistaan, sillä heidän ratkaisunsa toimivat ennakkotapauksina. Käräjäoikeuden toimintaan tiedottaminen ei tuomarin mukaan kuulu.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän työn päätavoite oli selvittää miten vuonna 2007 toteutettu oikeudenkäynnin julkisuussäätelyn lakiuudistus on onnistunut ja miten se on vaikuttanut käytännön työskentelyyn tuomioistuimissa. Ennen vaikutusten arviointia piti selvittää miksi kyseinen lakiuudistus tehtiin. Tämä ei olisi ollut mahdollista ilman perehtymistä oikeudenkäynnin julkisuutta koskeviin pääperiaatteisiin.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta on saatavilla paljon lähdemateriaalia; kirjallisuutta, lainsäädäntöä sekä muutamia artikkeleita. Aluksi suurin ongelma oli saada suuresta määrästä valittua luotettavat ja sisällöllisesti merkittävät teokset. Työn edetessä huomasin suurimmaksi ongelmaksi lähteiden kanssa sen, että lähes kaikki kirjallisuus on vanhan lain aikaista, eli kyseessä on jo vanhentunutta tietoa. Toki periaatteet ja muut yleiset säännökset ovat edelleen samat. Ongelmaksi tämä muodostui, koska tavoitteeni oli selventää uutta lainsäädäntöä. Tästä syystä työni perustuikin lähinnä lainsäädäntöön ja sen esitöihin.

Julkisuusperiaatteella tarkoitetaan yleisesti jokaisen oikeutta saada tietoja tuomioistuimen toiminnasta. Julkisuusperiaate koskee sekä yleisön oikeutta saada tietoja että asianosaisen oikeutta saada tietoja häneen koskevista oikeudenkäyntiasioista.

Oikeudenkäynnin julkisuudella on monia eri tehtäviä, kuten tuomioistuimen toiminnan valvominen ja yksilön oikeusturvan takaaminen. Koska tuomioistuimen toiminta on lähtökohtaisesti julkista, on yleisön mahdollisuus seurata istuntojen ja ratkaisujen kautta sitä, miten tuomioistuimet soveltavat lakia ja näin he samalla oppivat sovellettavasta lainsäädännöstä.

Vuonna 2007 voimaan tulleen oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (YTJulkL) taustalta löytyy tarve uudistaa jo vanhentunutta lainsäädäntöä. Samalla lainsäätäjän tarkoituksena oli lisätä oikeuden-

käynnin julkisuutta ja avoimuutta. Uudistuksella pyrittiin myös selventämään lainsäädäntöä ja lisäämään median toimintamahdollisuuksia.

Suurin vaikutus lakiuudistuksella on ollut tuomareiden harkintavallan lisäämiseen. Tuomarit voivat lainsäädöksiin nojaten harkita, tuleeko yksittäistapauksissa määrätä asia salassa pidettäväksi vai ei. Tällä on ollut suuri merkitys, sillä kaikkia tapauksia ei kuitenkaan pystytä kirjaamaan lakiin tyhjentävästi. Tiedotusvälineet ovat kuitenkin kritisineet tuomareiden laajaa harkintavaltaa ja esittäneet, että kasvaneesta harkintamahdollisuudesta johtuen ratkaisuisissa näkyvät enemmänkin tuomarien omat mielipiteet kuin itse lainsäädännön tarkoitus.

Tuomioistuimen näkökulma ja toimittajien näkökulma eroavat toisistaan huomattavasti. Siinä missä toimittajat näkevät, että kaiken tuomioistuimen toiminnan ja tietojen pitäisi olla julkista, tai ainakin heidän saatavissaan, tuomioistuin kallistuisi enemmän yksityiselämää suojaavaan tulkintaan oikeudenkäynnin julkisuudesta. Median uutisointi keskittyy tietynlaisiin oikeusjuttuihin, jotka edustavat vain pientä osaa kaikista käsiteltävistä asioista. Näin ollen media ei vastaa sille asetettua tarkoitusta tuomioistuimen toiminnan tiedottajana.

Oikeustoimittajien käsityksen mukaan lakiuudistus ei ole päässyt sille asetettuihin tavoitteisiin. Toimittajien mielestä oikeudenkäyntien julkisuus ei ole lisääntynyt eikä median toimintamahdollisuudet ole lisääntyneet mitenkään merkittävästi uudistuksen myötä. Suurimpana ongelmana toimittajat pitävät salassapitopäätösten perustelemista ja usein kyseenalaistavat salassapidon tarpeellisuuden. Toimittajat pitivät myös erittäin huonona sitä, että salassapitoratkaisun lopputulos riippuu liikaa ratkaisevasta tuomarista. Tämä vähentää päätösten ennakoitavuutta.

Käräjäoikeuden tuomareiden mielestä uudistus on ollut hyödyllinen sillä se kokoaa lähes kaikki oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säännökset samaan lakiin. Samalla myös joitain vanhentuneita tietoja on päivitetty. Toisaalta uu-

distus ei tuonut käräjäoikeuden tuomarin jokapäiväiseen työhön näkyviä muutoksia. Vastanneet tuomarit olivatkin sitä mieltä, että oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat kysymykset eivät ole muodostuneet ongelmaksi.

Saadut tutkimustulokset osoittavat, että käräjäoikeuden tuomarit eivät koe julkisuuskysymyksiä ongelmana. Ne tulevat esiin vain harvoin ja yleensä lainsäädännöstä löytyy ratkaisu helposti. Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa julkisuutta ei koeta ongelmallisena, mutta tuomarit olivat sitä mieltä, että tiedotusvälineiden kiinnostus keskittyykin lähinnä pääkaupunkiseudun tuomioistuimiin ja siellä käsiteltäviin juttuihin. Tuomareiden mukaan Turun alueella ei ole ongelmia tuomioistuimen ja median välillä.

Tiedotusvälineet näkevät asiassa ongelman. Koska osapuolilla on näin suuret näkemyserot, voidaan katsoa, että osa ongelmista voi johtua vain siitä, että he näkevät asioita eri kannalta. Koska tiedotusvälineet kokevat suurimmaksi ongelmaksi salassapitopäätöksen perustelemisen, voidaankin olettaa, että paremmat perustelut vaikuttaisivat asiaan parantavasti. Mikäli perusteista ei toimittajille selviä syytä miksi jokin asia pidetään salassa, aiheuttaa se helposti mielikuvaa, että salaaminen on tapahtunut perusteetta. Siksi olisikin tärkeää, että tuomioistuimet perustelisivat salassapitopäätöksiään nykyistä enemmän ja avaisivat niiden sisältöä.

On myös huomioitava, että vaikka julkisuus on pääsääntö, ei se anna tiedotusvälineille oikeutta saada tietoja kaikista mahdollisista asioista. On erittäin tärkeää, että salassapitosäännöksillä voidaan turvata henkilön oikeutta yksityiselämään.

Tiedotusvälineet ovat tuoneet oman kantansa hyvin yleisön tietoisuuteen. Siksi onkin yllättävää, että tutkimustulosten valossa tuomioistuimessa ei julkisuuskysymyksiä koeta ongelmana. Tosin tässä yhteydessä on todettava, että sekä tiedotusvälineiden että tuomioistuimen vastaukset kuvaavat vain osan heidän mielipiteistään. Oikeustoimittajien kyselyyn vastausprosentti oli

61, joten vastaukset eivät kuvaa kaikkien näkemyksiä, mutta ovat suuntaa antavia. Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomareiden haastattelut antoivat paljon tietoa ja uskonkin, että ne kuvaavat hyvin tilannetta Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa. Varsinais-Suomen käräjäoikeus on kuitenkin vain yksi Suomen 27 käräjäoikeudesta, joten nämäkään vastaukset eivät kerro koko tuomioistuinlaitoksen kantaa. Uskon kuitenkin, että vastauksista saa käsityksen, millaisia vaikutuksia uudistuksella on todellisuudessa ollut käytännön työelämään.

LÄHTEET

- Helsingin hovioikeus 2007. Oikeudenkäynnin julkisuus. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke-
keen raportti 19.10./2007/19.12.2007.
- HE 13/2006. Hallituksen esitys laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa
ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- Hirsjärvi, Sirkka, Hurme Helena 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja
käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Ihmisoikeudet 2010. Ihmisoikeudet. Viitattu 10.4.2010 <http://www.ihmisoikeudet.net/>
- Jokela, Antti 2005. Oikeudenkäynnin perusteet, oikeudenkäynti I. Helsinki: Talentum
- Lahtinen, Raija 2008. Julkista vai salaista? Advokaatti 7/2008, 22-23
- Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta 21.12.1984/945
- Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 30.3.2007/370
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621
- Lakivaliokunnan mietintö 24/2006. Hallituksen esitys laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta
yleisissä tuomioistuimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- Lappalainen, Juha, Frände, Jan, Koulumäki, Risto, Nieminen, Johanna, Rautio, Jaakko,
Sihto, Juha & Virolainen, Jyrki 2003. Prosessioikeus. Juva: WSOY Lakitieto
- Männistö, Jaakko 2005. Rikosprosessi ja oikeudenkäynnin julkisuuden monet kasvot. Teok-
sessa Nuutila, Ari-Matti & Pirjatanniemi, Elina (toim.) Rikos, rangaistus ja prosessi, Turun
yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta.
- Oikeusministeriö 2010. Oikeudenkäynnin julkisuutta yleisissä tuomioistuimissa lisätään. Viitat-
tu 2.4.2010
www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/Uutisarkisto/Uutiset2007/1172045452117
- Oikeustoimittajat ry 2008, Oikeustoimittajat ry:n tekemä jäsentutkimus oikeudenkäynnin julki-
suudesta syksy 2008
- Rintala, Matti 2008. Oikeudenkäynnin julkisuus yleisissä tuomioistuimissa. Defensor legis
3/2008, s.361-371
- Sainio, Anu 2007. Oikeudenkäynnin julkisuus käräjäoikeudessa. Opinnäytetyö. Laurea-
ammattikorkeakoulu. Liiketalous
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
- Tapanila, Antti 2009. Oikeudenkäynnin julkisuus riita- ja rikosasioissa. Helsinki: Edita
- Turun hovioikeus 2008. Alioikeuksien tarkastajan tarkastuskertomus vuodelta 2008, s. 32-45
- Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomareiden (6kpl) haastattelut, viikko 11 2010
- Virolainen, Jyrki, Pölönen, Pasi 2003. Rikosprosessin perusteet, rikosprosessioikeus 1. Por-
voo: WSOY Lakitieto

LIITE 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Lakiuudistuksen vaikutukset käräjäoikeudessa

- 1) Onko kyseinen lainuudistus näkynyt käytännön työssä?
-Huomaako eron entisen ja nykyisen välillä?
- 2) Vastaako uusi laki jo olemassa ollutta käytäntöä vai onko huomattavissa suuriakin muutoksia?
- 3) Mikä on ollut mielestänne suurin / tärkein uudistus kyseisessä laissa?
- mikä uudistus on ollut merkittävin?
- 4) Onko uudistus ollut hyödyllinen?
- onko uudistus lisännyt ylimääräistä vaivaa, vai onko se helpottanut toimimista?
- 5) Koetteko hyödylliseksi sen, että kaikki säädökset löytyvät samasta laista?
- palveleeko tämä tuomioistuinta vai onko suurempi merkitys asianosaisille, yleisölle ja medialle?

Oikeudenkäyntiasiakirjat

- 6) Tarkoitus on ollut vähentää salassa pidettävien asiakirjojen määrää. Onko näin tapahtunut?
- 7) Uudistuksessa vähennettiin suoraan lain nojalla olevien salaisten asiakirjojen määrää. Onko tuomareiden harkintavallan lisääminen ollut mielestänne hyvä asia, vai olisiko parempi, että asiat olisivat edelleen kirjattuna lakiin?
- Aiheuttaako tapauskohtainen harkinta ongelmia vai onko tämä parannus?
- 8) Jos käsittely on pidetty salaisena, ovatko asiakirjat usein myös salassa pidettäviä?

Suullinen käsittely

- 9) Onko ollut vaikutusta sillä, että laissa ei enää ole säännöksiä pakollisesta suljetusta käsittelystä, vaan suljetun käsittelyn toimittaminen on harkinnanvaraista?
- onko tämä lisännyt vai vähentänyt suljettujen käsittelyjen määrää?
- onko tämä vaikeuttanut / helpottanut asian harkintaa?
- 10) Jos asianosainen pyytää suljettua käsittelyä, onko evätty?
- Millaisissa tilanteissa?
- 11) Julkisuus on suullisen käsittelyn pääsääntö, suljettua käsittelyä ei saisi tulkita laajasti, vaan suljettu käsittely tulisi toimittaa vain siltä osin suljettuna kuin se on tarpeen.
- Onko näin tehty vai pidetäänkö käsittely mahdollisesti kokonaan suljettuna?
- 12) Kuinka tarkkaa / laajaa on suullisen käsittelyn salassa pitämisen perusteleminen?

LIITE 1

13) Onko suullisen käsittelyn taltiointi yleistä?

- Onko sovittu yhteisistä pelisäännöistä toimittajien kanssa vai mennäänkö tapauskohtaisesti?
- Ennen käsittelyä ja ratkaisun antamisen aikaan vai koko käsittely?

Ratkaisu

14) Pyritty siihen, että ratkaisut olisivat lähtökohtaisesti julkisia, onko toteutunut?

15) Julkinen seloste. Onko näitä laadittu?

- Onko käsiteltävänä ollut paljon salassa pidettäviä asioita, jotka yhteiskunnallisesti merkittäviä tai muutoin mediassa kiinnostusta herättäneitä?
- Onko näistä laadittu julkista selostetta?
- Missä muodossa on laadittu?

Tiedotusvälineet

16) Tuleeko paljon yhteydenottoja medialta?

- Etukäteen vai jälkikäteen? Kiinnostaako käsittely vai pelkkä ratkaisu?
- Onko median edustajia usein seuraamassa käsittelyjä?
- Onko lähtökohtana, että media ottaa selvää itse, vai toimitaanko käräjäoikeuden puolelta aktiivisesti? esim. tiedotetaanko käsittelyistä tai ratkaisuista?